

POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra trestního práva

**Trestný čin vraždy novorozeného dítěte
matkou – teoretické a praktické aspekty**

Diplomová práce

Newborn child murder – theoretical and practical issues

Master thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

JUDr. Alena Tibitzlová, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Bc. Barbora Hulinová

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Ve Starém Plzenci dne 25.2.2022

Barbora Hulinová

PODĚKOVÁNÍ

Na tomto místě bych chtěla upřímně poděkovat paní JUDr. Aleně Tibitzlové, Ph.D. za vedení mé diplomové práce a za mimořádnou ochotu a vstřícnost při poskytování cenných rad v průběhu tvorby diplomové práce. Dále děkuji své rodině, bez jejíž podpory by moje diplomová práce nemohla vzniknout.

ANOTACE

Diplomová práce je věnována problematice trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, která je velmi citlivou a složitou záležitostí při dokazování činu. V práci je popsán vývoj právní úpravy i současná právní úprava. Dále jsou zde rozebrány jednotlivé znaky skutkové podstaty trestného činu, je zde pojednáváno o trestní odpovědnosti pachatelky daného činu, stejně jako o sankcích, které jí mohou být soudem za spáchání činu uloženy. V práci je rovněž pojednáváno o vybraných problémech dokazování se zaměřením na dokazování vztahující se k novorozenci a matce, ale také o použitelných důkazních prostředcích. Dále práce nastiňuje oblasti příčin, prevence, statistik a komparace české právní úpravy se švýcarskou. Závěr práce obsahuje doporučení návrhů změn v právní úpravě.

KLÍČOVÁ SLOVA

Vražda * novorozené dítě * matka * rozrušení * porod * právo * předmět útoku

ANNOTATION

This master thesis is devoted to the problematics of the crime of newborn child murder, which is a very sensitive and really complicated matter when it comes to proving the crime itself. This thesis describes a development of this crime's legislation as well as its current legislation. Furthermore, this thesis describes, the individual features of the factual nature of this specific crime, criminal liability of this crime's perpetrator and also sanctions that may be imposed by the court. Furthermore, selected problems and factors considering proving the crime in relation to a newborn child and its mother will be described, as well as applicable evidence used in the proving process itself. This thesis will also touch different aspects of what causes this crime to happen, its prevention, statistics related to this topic and a comparison of Czech and Swiss crime legislation. The conclusion of this thesis contains recommendations for proposals for changes in legislation.

KEYWORDS

Murder * newborn child * mother * affection * childbirth * law * the object of the attack

Obsah

1	Úvod	6
2	Vývoj právní úpravy a současná právní úprava trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou.....	7
3	Základy trestní odpovědnosti v případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	12
3.1	Skutková podstata trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	13
3.1.1	Objekt trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou.....	14
3.1.2	Objektivní stránka trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	18
3.1.3	Subjekt trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	22
3.1.4	Subjektivní stránka trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	26
4	Sankce.....	30
4.1	Tresty	30
4.2	Ochranná opatření	33
5	Vybrané problémy dokazování v případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou	37
5.1	Dokazování vztahující se k novorozenci	37
5.2	Dokazování vztahující se k matce.....	42
5.3	Použitelné důkazní prostředky	46
6	Příčiny páčání a možná prevence v případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou.....	53
7	Komparace se švýcarskou právní úpravou.....	60
8	Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou v praxi.....	62
9	Závěr, včetně návrhů de lege ferenda	67
10	Seznam použité literatury	71

1 Úvod

Jako téma pro psaní své diplomové práce jsem si zvolila téma trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou – teoretické a praktické aspekty. Toto téma jsem si vybrala, jelikož jej považuji za velmi zásadní a zajímavé. Domnívám se, že tomuto tématu není věnována patřičná pozornost, zřejmě kvůli citlivosti veškerých okolností souvisejících s tímto trestným činem. Zejména pak nepovažuji za dostačující současnou právní úpravu, kdy se domnívám, že se jedná o čin tak citlivý, že by si i v ohledu samotné právní úpravy zasloužil více pozornosti, a to i přesto, nebo možná právě proto, že v případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou hovoříme o privilegované skutkové podstatě trestného činu vraždy. Ačkoliv se nejedná o trestný čin, který by byl v současné době páchán často, v minulosti byl častějším jevem a obávám se, že s ohledem na současnou uspěchanou, nepřehlednou a pro mnohé frustrující dobu by se mohl projevit zvyšující se trend páchání tohoto trestného činu. I z tohoto důvodu považuji za vhodné poukázat na aspekty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Ve své práci se budu zabývat rozbořem skutkové podstaty předmětného trestného činu, vývojem jeho právní úpravy, komparací právní úpravy v České republice a Švýcarsku, sankcemi za spáchání takového činu, ale i příčinami a možnou prevencí páchání daného činu. V závěru své práce poukáži na možné doplnění účinné právní úpravy.

2 Vývoj právní úpravy a současná právní úprava trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

V této kapitole své práce budu popisovat vývoj právní úpravy trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou a současnou právní úpravu tohoto trestného činu. Zaměřím se zde na trestní zákony, ve kterých je již uvedený trestný čin zakotven.

Ve starověku ještě prakticky neexistoval trestný čin vraždy novorozence matkou, kdy naopak zde existovalo právo rodičů rozhodovat o životě a smrti jejich potomka zvané jako „ius vitae ac necis“.¹ V této době tedy obecně nebylo zabití novorozence rodiči považováno za protiprávní čin, kdy o životě a smrti novorozence mohl rozhodovat stejně tak otec jako matka novorozence. Nejen že zde tedy nemůžeme hovořit o vraždě novorozence matkou, ale dokonce ani o vraždě dítěte ze strany kteréhokoliv z rodičů.

Následně ve středověku vyvstala v této oblasti velká změna, kdy zabití dítěte jedním z rodičů se stalo těžkým zločinem, jež byl trestán smrtí. Novověk pak přinesl změnu, která se týkala trestu za vraždu novorozence matkou, kdy zde již pro matku nebyl stanoven trest smrti jako doposud. Konkrétně pak trestný čin vraždy novorozence matkou můžeme dohledat již v Kondínově zákoníku, který byl schválen a sankcionován Rudolfem II roku 1579, kdy dílo bylo nazváno „Práva městská království českého“. Zde je doslovně uvedeno, že : „*Také zabíjí ta, kteráž plod z sebe vyhájí aneb týž plod jakýmž pak koli spůsobem v sobě udušuje a mrtví. Též kteráž do záchodu, do studnice aneb jinam svůj plod mece a hází.*“² Dále je v tomto zákoníku uvedeno, že za vraždu se považuje i: „(...) *usmrcením*

¹ Mitlöchner, M.: *Čas jako významná právní skutečnost* In: <i>Beck-online</i> [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgbpweyk7gfpngxzugq&groupIndex=0&rowIndex=0>.

² MALÝ, Karel. *Práva městská Království českého: edice s komentářem*. V Praze: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2117-3, s. 287.

*plodu či novorozeněte po porodu...*³. Jako trest pro matku za takovýto čin pak zákoník stanovuje právě trest smrti.

Dalším důležitým zákonem pro trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou je beze sporu zákon číslo 117/1852 Sb., o zločinech, přečinech a přestupcích. V jeho dílu I. O zločinech, hlavě patnácté, O vraždě a zabití, v § 139 nalezneme ustanovení Trest na zavraždění dítěte. Zde je doslovně uvedeno následující: „*Matce, která dítě své při porodu usmrtí, nebo úmyslným opominutím pomoci při porodu potřebné je zahynouti nechá, uložen budiž, vykonána-li vražda na dítěti manželském, těžký žalář doživotí. Bylo-li dítě nemanželské, tresce se to, bylo-li usmrceno, těžkým žalářem od deseti až do dvaceti let, zahynulo-li však dítě opominutím potřebné pomoci, od pěti až do deseti let.*“⁴ Ze samotného trestu za vraždu novorozeného dítěte matkou je, dle mého názoru, již patrné, že při ukládání trestu jsou brány na zřetel různé okolnosti početí dítěte a následného jednání ženy právě v závislosti na způsobu početí. Rovněž zde můžeme vidět rozdílnost trestu za konání matky a opomenutí povinnosti matkou. Ustanovení § 139 zákona číslo 117/1852 Sb. v sobě do jisté míry nese v podstatě kvalifikovanou skutkovou podstatu trestného činu vraždy, avšak zcela očividně ne takovou, jak jí známe v dnešní podobě. Považuji za důležité zmínit, že právě tento zákon se již snaží pracovat do jisté míry s tím, že ženy jsou ke svým činům vedeny různými pohnutkami a tyto alespoň drobně rozlišovat.

Následující trestní zákon, tedy zákon číslo 86/1950 Sb., uvádí trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou ve své zvláštní části, hlavě VI – trestné činy proti životu a zdraví, konkrétně v ustanovení § 217, kde je uvedeno, že: „*Matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí své novorozené dítě při porodu nebo hned po něm, bude potrestána odnětím svobody na pět až deset let.*“⁵. Toto ustanovení vykládá o pojednávaném trestném činu již takovým

³ MALÝ, Karel. *Práva městská Království českého: edice s komentářem*. V Praze: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2117-3, s. 660.

⁴ § 139 zákona č. 117/1852 Sb., o zločinech, přečinech a přestupcích. In: <i>Beck-online</i> [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2017 [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjyguzf6mjrg4xgi2lmgfpwq3brguwta>.

⁵ § 217 zákona č. 86/1950 Sb., *trestní zákon*.

způsobem, jak jej známe v dnešní době. O skutkové podstatě tohoto trestného činu budu hovořit dále ve své práci, proto jej nebudu popisovat nyní. V důvodové zprávě k uvedenému zákonu se dočteme následující: „*Jediný případ, kdy se považuje, za vhodné postihnout vraždu mírnějším trestem, je vražda novorozeného dítěte matkou (§ 217). Důvodem tohoto mírnějšího posuzování je zvláštní psychický stav, zvláštní vyšší stupeň rozrušení, ve kterém se nalézá matka při porodu nebo hned po něm. Dosavadní přísné trestní sazby vedly k tomu, že docházelo ke zproštění i tam, kde čin byl prokázán.*“⁶ Z důvodové zprávy je patrné, že již v době vytváření a schvalování zákona bral zákonodárce v potaz, že se žena při porodu a bezprostředně po něm nachází ve zvláštním psychickém stavu, v jehož důsledku může dojít k usmrcení novorozeného dítěte ze strany matky, a tedy je nutné tento stav zohlednit při posuzování a následném ukládání trestu.

Dalším zákonem, ve kterém je zakotven trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou, je zákon číslo 140/1961 Sb., trestní zákon. Tento ve své zvláštní části, hlavě VII – Trestné činy proti životu a zdraví zakotvuje ustanovení § 220 Vražda novorozeného dítěte matkou, kde je stanoveno následující: „*Matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí své novorozené dítě při porodu nebo hned po něm, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let.*“⁷ Ustanovení § 220 zákona číslo 140/1961 Sb. se od ustanovení o vraždě novorozeného dítěte matkou v předešlém zákoně liší pouze výší rozsahu trestu za spáchaný čin, kdy v takového podobě v podstatě zůstává ustanovení do dnešní doby.

V této části práce budu hovořit o současné právní úpravě k trestnému činu vražda novorozeného dítěte matkou, kdy zcela bez pochyb je v současné době zásadní zákon číslo 40/2009 Sb., trestní zákoník. Zde je pojednáván trestný čin zakotven ve zvláštní části, hlavě I – Trestné činy proti životu a zdraví,

⁶ *Důvodová zpráva k zákonu č. 86/1950 Sb. trestní zákon* In: <i>psp.cz</i> [online]. © 1995-2021, Parlament České republiky, Kancelář Poslanecké sněmovny [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0472_01.htm.

⁷ NOVOTNÝ, František a MIROSLAV RŮŽIČKA. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)*. 2. přeprac. vyd. Praha: Eurounion, 2002. ISBN 80-7317-009-4, s. 324.

dílu 1 – Trestné činy proti životu, § 142 Vražda novorozeného dítěte matkou. Toto ustanovení zní: „*Matka, která v rozrušení způsobeném porodem úmyslně usmrtí při porodu nebo bezprostředně po něm své novorozené dítě, bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let.*“⁸ Zde rovněž nebudu blíže popisovat výklad tohoto ustanovení, jelikož tomuto se budu podrobněji věnovat v dalších částech své práce. Změna oproti předchozí právní úpravě je pouze ve slovním spojení hned po něm (myšleno po porodu) a bezprostředně po něm (opět myšleno po porodu).

Nepochybně je důležité zde zmínit i Listinu základních práv a svobod, zákon číslo 2/1993 Sb., kde v hlavě druhé, oddílu prvním nalezneme článek 6, v němž je uvedeno:

„**(1)** Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.

(2) Nikdo nesmí být zbaven života.

(3) Trest smrti se nepřipouští.

(4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné. Právo bránit život svůj či život jiného člověka i se zbraní je zaručeno za podmínek, které stanoví zákon.“⁹

Z tohoto článku Listiny základních práv a svobod vychází mimo jiné ustanovení § 142 zákona číslo 40/2009 Sb., které slouží k ochraně života novorozence, ale také do jisté míry k ochraně samotné matky zavražděného novorozence, zejména pak s ohledem na zrušení trestu smrti.

Další dokument, který považuji za vhodné alespoň okrajově zmínit, je Úmluva o právech dítěte, kterou je Česká republika vázána. Tento dokument zaručuje dítěti právo na život a ochranu jeho života v mezinárodním měřítku. V článku 6 zde dokument stanovuje, že:

„**1.** Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, uznávají, že každé dítě má přirozené právo na život.

⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 219.

⁹ Ústava ČR: Listina základních práv a svobod ; Parlament ČR, Ústavní soud, Ombudsman, ministerstva ; Antidiskriminační zákon, zákon o Sbírce zákonů : redakční uzávěrka .. Ostrava: Sagit, [2020]-. ÚZ. ISBN 978-80-7488-420-7, s. 17-18.

2. *Státy, které jsou smluvní stranou Úmluvy, zabezpečují v nejvyšší možné míře zachování života a rozvoj dítěte.*¹⁰

¹⁰ Článek 6 sdělení č. 104/1991 Sb., *Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte.*

3 Základy trestní odpovědnosti v případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

V této části své diplomové práce budu pojednávat zejména o skutkové podstatě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, kdy se budu zabývat také trestní odpovědností s ohledem na věk matky, ale také na její případnou alkoholovou či drogovou závislost a s ohledem na způsobilost předmětu útoku. Obecně chci k trestní odpovědnosti uvést, že základy trestní odpovědnosti jsou uvedeny v zákoně číslo 40/2009 Sb., konkrétně pak v obecné části, hlavě druhé, díle prvním, kdy je v § 12 odstavci 1 uvedeno, že: „*Jen trestní zákon vymezuje trestné činy a stanoví trestní sankce, které lze za jejich spáchání uložit.*“¹¹ To znamená, že jen zákon může stanovit, které jednání je trestným činem, a jen zákon může stanovit, jaký trest je možno za spáchání daného trestného činu uložit. Tímto se bez výjimky musejí řídit orgány činné v trestním řízení, u rozhodování o sankci pak soudy.

Dále považuji za vhodné v této části práce definovat, co vlastně rozumíme trestným činem a jak tyto dělíme. V trestním zákoníku je uvedeno, že: „*Trestným činem je protiprávní čin, který trestní zákoník označuje za trestný a který vykazuje znaky uvedené v takovém zákoně.*“¹² Dále trestní zákoník uvádí, že: „*K trestní odpovědnosti za trestný čin je třeba úmyslného zavinění, nestanoví-li trestní zákon výslovně, že postačí zavinění z nedbalosti.*“¹³ Dále trestní zákoník rozděluje trestné činy následujícím způsobem: „*Trestné činy se dělí na přečiny a zločiny.*“¹⁴ Poté definuje trestné činy takto: „*Přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní*

¹¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 26.

¹² JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 30.

¹³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 30.

¹⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 33.

*hranicí trestní sazby do pěti let.*¹⁵ Oproti tomu: „*Zločiny jsou všechny trestné činy, které nejsou podle trestního zákona přečiny; zvláště závažnými zločiny jsou ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let.*“¹⁶ V případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou tedy hovoříme o zločinu.

3.1 Skutková podstata trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

V úvodu této podkapitoly vysvětlím, co se rozumí pod pojmem skutková podstata trestného činu. Skutková podstata je formálním znakem trestného činu a jedná se o souhrn typových znaků, objektivních i subjektivních, trestného činu, které určují jednotlivé druhy trestných činů a navzájem je od sebe odlišují. Mezi obligatorní znaky skutkové podstaty trestného činu řadíme znaky, které charakterizují objekt, objektivní stránku, subjekt a subjektivní stránku trestného činu. Pokud by některý z těchto znaků nebyl naplněn, pak by nebyla naplněna skutková podstata trestného činu a trestný čin by se tedy nestal. Mezi fakultativní znaky skutkové podstaty trestného činu řadíme dobu činu, místo činu, způsob provedení činu a použité prostředky, hmotný předmět útoku, účinek, motiv, účel, cíl a záměr činu. Pokud je některý z fakultativních znaků výslovně uveden ve skutkové podstatě trestného činu, pak se stává znakem obligatorním.

O jednotlivých znacích skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou budu podrobně hovořit v následujících podkapitolách své práce. Zde bych uvedla snad jen to, že trestný čin vražda novorozeného dítěte matkou je privilegovanou skutkovou podstatou k trestnému činu vraždy. To znamená, že v případě vraždy novorozeného dítěte matkou se jedná o sníženou typovou závažnost od znaků trestného činu vraždy. Uvedená privilegovaná skutková podstata má za úkol ochránit matku, která jednala v rozrušení

¹⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 33.

¹⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 33.

způsobeném porodem při porodu nebo bezprostředně po něm vůči svému novorozenému dítěti tak, že jej úmyslně usmrtila. V tomto případě je ochrana matky nutná právě z důvodu zvláštního duševního stavu způsobeného porodem a spočívá v mírnějším posuzování spáchaného činu.

3.1.1 Objekt trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

Obecně je objekt trestného činu obligatorním znakem skutkové podstaty trestného činu, kdy se jedná o zájem nebo hodnotu chráněnou trestním zákonem. Může jím být život, zdraví, svoboda, ale také majetek, životní prostředí a další. Tyto objekty odpovídají jednotlivým hlavám zvláštní části trestního zákoníku a nazýváme je druhovými objekty. Objekt trestného činu můžeme rozlišovat na obecný, druhový, individuální a konkrétní. Obecný objekt trestného činu je každý zájem, společenský vztah nebo hodnota chráněná trestním zákonem. Individuální objekt je potom zájem, hodnota či společenský vztah chráněný trestním zákonem, který je chráněn konkrétním ustanovením trestního zákona. Konkrétním objektem je již opravdu jedinečný, konkrétní, individuálně určitý zájem, hodnota nebo společenský vztah chráněný trestním zákonem. Objekt dále můžeme dělit na objekt hlavní a vedlejší. Hlavní je takový objekt, který je přímo chráněn trestním zákonem, vedlejší je objekt, který je poškozen nepřímo, například rodina poškozeného.

V případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou je tedy skupinovým objektem lidský život, jelikož předmětný trestný čin je zakotven v hlavě I, dílu 1 zvláštní části trestního zákoníku, tedy mezi trestnými činy proti životu, kam dále řadíme trestný čin vraždy, zabití, usmrcení z nedbalosti a účast na sebevraždě. Vidíme zde společné druhové rysy individuálních objektů jednotlivých trestných činů, a to život. Individuálním objektem popisovaného trestného činu je život novorozeného dítěte, který je chráněn právě ustanovením § 142 trestního zákoníku. Konkrétním objektem je v tomto případě konkrétní novorozenec, pokud je usmrcen v důsledku jednání jeho matky. Zde se pak stává

novorozenec hmotným předmětem útoku, jelikož na něj bezprostředně působí pachatel trestného činu, tedy matka.

Problém při určení naplnění tohoto znaku skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou nastává ve chvíli, kdy musíme určit, zda se jedná ještě o plod nebo zda už můžeme opravdu hovořit o novorozenci. V případě, že by se jednalo o plod, nikoliv novorozence, pak nemůže být daný skutek kvalifikován jako trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou, k této právní kvalifikaci může dojít pouze v případě, že se jedná již o dítě.

K určení toho, zda se jedná o plod či novorozené dítě se vyjádřil například Šámal, Púry a Rizman ve svém komentáři k zákonu číslo 140/1961 Sb., kde uvádějí následující: „*Novorozeným dítětem se rozumí dítě od počátku porodu, a to i tehdy, když zcela neopustilo matčino tělo a není od něj zcela odděleno. Až do počátku porodu jde o lidský plod (srov. i vysvětlivku č. 1 k § 219 odst. 1).*

*Novorozené dítě musí být živé a musí být vyvinuté natolik, aby bylo schopné mimoděložního života, a to alespoň po určitou dobu. Jinak by se jednalo o přerušení těhotenství. Nezáleží však na tom, zda je takové živě narozené dítě životaschopné, či nikoli.*¹⁷ Stejný názor zastává i JUDr. Dolenský, který ve svém článku v časopisu Trestní právo rovněž uvádí, že lidskou bytost můžeme označit za člověka počátkem porodu.¹⁸

K tomuto je nutno podotknout, že za počátek porodu je z lékařského hlediska považována již doba, kdy dochází k pravidelným stahům děložního svalu, které otevírají děložní hrdlo a umožňují plodu projít z porodních cest ven z těla ženy. Porod poté dále pokračuje i po narození dítěte, až do doby, než vyjde z těla ženy placenta. Celý tento úsek je nazýván porodem, kdy je rozdělen na tři doby porodní. První dobou porodní rozumíme právě stahy děložního hrdla, až do doby, kdy je děložní čípek plně otevřen hlavičkou plodu. Tato fáze se nazývá otevírací. Poté následuje druhá doba porodní (vypuzovací), která trvá až do úplného vypuzení či vyjmutí dítěte z těla ženy. A následuje třetí doba porodní, jež trvá do

¹⁷ŠÁMAL, Pavel, František PÚRY a Stanislav RIZMAN. *Trestní zákon: komentář*. 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Komentované zákony (C.H. Beck). ISBN 80-7179-896-7.

¹⁸ Dolenský, Adolf. *Momentum partus*. Trestní právo. 1998, č. 3, s. 6-7.

vypuzení placenty z těla ženy, nazývaná fází placentární. Pak je tedy sporné, zda skutečně můžeme hovořit o novorozeném dítěti již od počátku porodu.

K této skutečnosti se vyjadřuje prof. JUDr. Dagmar Císařová, Dr.Sc., která v časopisu *Trestní právo* reaguje na předešlý článek JUDr. Dolenského, ke kterému uvádí, že novorozené dítě je takové, které opustilo porodní cesty, bylo odděleno od matky a nadechlo se. Z jejího tvrzení je možné usuzovat, že tato zastává názor, že lidskou bytost můžeme označit za člověka až v momentu, kdy je zcela oddělena od matky, tedy je přestřižena pupeční šňůra, a takovou, která se již alespoň jedenkrát nadechla. Ve svém článku rovněž poukazuje na existenci tří dob porodních, kdy uvádí, že v průběhu první doby porodní nemůže být dítě hmotným předmětem útoku, jelikož není zcela jasné, zda by v této době mohlo dítě přežít.¹⁹

Dalším možným názorem je pak ten, kdy o lidské bytosti můžeme hovořit jako o člověku, nikoliv o plodu, od doby, kdy je možné se alespoň části dítěte dotknout, tedy od druhé doby porodní. S tímto názorem se ztotožňoval kupříkladu kriminalista major Zahrádka, který tvrdil, že: *„Úmyslné usmrcení novorozeněte matkou je prakticky uskutečnitelné teprve tehdy, když matka může položit ruku na své dítě, aby je usmrtila. To je fyziologicky možné v tom okamžiku, kdy byla porozena hlavička dítěte.“*²⁰ S tímto názorem se ztotožňuje JUDr. Kučera, který ve své práci uvádí, že novorozené dítě může být předmětem útoku od okamžiku, kdy se začne fakticky vyčleňovat z těla matky, což znamená, že se začne prořezávat hlava nebo vedoucí část dítěte, za předpokladu, že se dítě rodí živé a nejedná se z medicínského hlediska o potrat.²¹

O problematice narození živého dítěte a potratu pojednává vyhláška Ministerstva zdravotnictví číslo 11/1988 Sb., o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky, ve které je uvedeno, že:

¹⁹ CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Iura novit curia* (několik poznámek k článku dr. Dolenského „Momentum partus“). *Trestní právo*. 1998, č. 5, s. 19-20.

²⁰ Zahrádka, J.: *Vraždy novorozeňat*. In: *Kriminalistický sborník*, roč. XVIII., č. 7, Magnet, Praha, 1974, str. 420.

²¹ Kučera, J.: *Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou*. In: *Beck-online* [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgnpxi4s7gvpvxgzrgm4q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

„§ 2

(1) Narozením živého dítěte se rozumí jeho úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže dítě projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost

a) 500 g a vyšší anebo

b) nižší než 500 g, přežije-li 24 hodin po porodu.

(2) Známkami života se rozumějí dech nebo akce srdeční nebo pulsace pupečníku nebo aktivní pohyb svalstva, i když pupečník nebyl přerušen nebo placenta nebyla porozena.

§ 3

Narozením mrtvého dítěte se rozumí úplné vypuzení nebo vynětí z těla matčina, jestliže plod neprojevuje ani jednu ze známek života a má porodní hmotnost 1000 g a vyšší.

§ 4

(1) Potratem se rozumí ukončení těhotenství ženy, při němž

a) plod neprojevuje ani jednu ze známek života a jeho porodní hmotnost je nižší než 1000 g a pokud ji nelze zjistit, jestliže je těhotenství kratší než 28 týdnů,

b) plod projevuje alespoň jednu ze známek života a má porodní hmotnost nižší než 500 g, ale nepřežije 24 hodin po porodu,

c) z dělohy ženy bylo vyňato plodové vejce bez plodu, anebo těhotenská sliznice.

(2) Potratem se rozumí též ukončení mimoděložního těhotenství anebo umělé přerušení těhotenství provedené podle zvláštních předpisů.²²

Z výše uvedené vyhlášky je patrné, že i tak malý organismus, který nemusí dosahovat hmotnosti ani 500 gramů, může být schopen života. Zde je však potřebná řádná lékařská péče a lékařské prostředky. S ohledem na neustále se vyvíjející medicínské postupy je schopen života stále menší lidský organismus, který však bude vyžadovat péči specialistů. Otázkou však je, jak kvalitní život jsou takto malé děti do budoucna schopni vést s ohledem na možné následky jejich předčasného narození. Na matky takto malých dětí pak budou kladeny větší nároky na včasné vyhledání odborníků, kdy může docházet k tomu, že k případům

²² § 2 - § 4 vyhlášky č. 11/1988 Sb., Vyhláška ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky.

vražd novorozeného dítěte matkou bude docházet spíše z důvodu opomenutí zákonem stanovené povinnosti, nežli konáním matky. K problematice dokazování se však vyjádřím v kapitole páté své práce.

Já osobně se přikláním k názoru, že pokud se lidská bytost ještě nachází v těle matky, avšak nastala již první doba porodní, fáze otevírací, pak by se o této již mělo hovořit jako o člověku, nikoli o plodu. První fáze porodní nastává v okamžiku, kdy je tělo ženy připraveno na porod a dítě v podstatě dává na vědomí, že i ono je již jako člověk připraveno vyjít ven z těla matky. Podle mého názoru v této fázi porodu může matka svému dítěti úmyslně ublížit a mělo by být na její čin nahlíženo již jako na vraždu novorozeného dítěte matkou, případně vraždu. Ačkoliv k porodu může docházet předčasně, mělo by být individuálně posuzováno, zda dítě již bylo schopné života či nikoliv, a to v závislosti na délce těhotenství, ale i na vyspělosti konkrétní lidské bytosti. Nezastávám názor, že lidská bytost se stává člověkem až v momentu, kdy je možné se dotknout alespoň některé jeho části. Tento názor ale do jisté míry chápu, jelikož pro mnohé se lidská bytost stává člověkem až ve chvíli, kdy se ho mohou fyzicky dotknout, anebo mu někdo může takto viditelně fyzicky ublížit. Stejně tak nezastávám názor, že by se o nově narozené dítě mělo jednat až v době, kdy bylo zcela vypuzeno z těla matka, byla oddělena pupeční šňůra a nadechlo se. Nyní musím poukázat ještě na fakt, že posuzování objektu a způsobilosti předmětu útoku, které jsem popsala v této podkapitole své práce, spolu velice úzce souvisí, ačkoliv hodnocení způsobilosti předmětu útoku je předmětem objektivní stránky trestného činu.

3.1.2 Objektivní stránka trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

Obecně mezi znaky charakterizující objektivní stránku trestného činu řadíme obligatorní znaky, jimiž jsou jednání, následek a příčinný vztah mezi jednáním a následkem. Jako fakultativní znaky sem můžeme zařadit dobu činu, místo činu, formu jednání a způsob provedení činu, nástroje použité k činu, hmotný předmět útoku, účinek a záměr.

Jednání zahrnuje dvě složky, a to složku fyzickou, která znamená pohyb, nebo naopak zdržení se pohybu člověka, a složku psychickou, která zahrnuje vůli člověka. Rozlišujeme dva způsoby jednání. V prvním případě hovoříme o konání, kdy se jedná o vůli řízený a k určitému cíli zaměřený svalový pohyb člověka ve vnějším světě. Oproti tomu stojí opomenutí, které znamená vůli řízené zdržení se svalového pohybu člověka.²³

*„Následkem jednání pachatele je postižení individuálního objektu trestného činu.“*²⁴ Existují dva druhy následku, následek ohrožovací a následek poruchový. U ohrožovacího následku postačí k dokonání činu, aby byl individuální objekt trestného činu pouze ohrožen, kdežto u poruchového již musí být porušen. Následky dále můžeme rozlišovat podle závažnosti na následek jako znak základní skutkové podstaty, těžší následek, zvláště závažný následek, zvláště těžký a těžko napravitelný následek a škodlivý následek.

Mezi jednáním a následkem musí existovat příčinný vztah, který musí být zahrnut zaviněním. V této oblasti se zjišťuje, zda by ten který následek nastal za předpokladu, že by nedošlo k jednání. To znamená: *„..., že osoba může být trestně odpovědná jen tehdy, pokud svým jednáním následek skutečně způsobila.“*²⁵

Pokud by některý z fakultativních znaků charakterizující objektivní stránku trestného činu byl výslovně uveden v konkrétní skutkové podstatě trestného činu, pak by se stal znakem obligatorním. Zde bych ráda zmínila znak hmotný předmět útoku, přičemž pod tímto pojmem rozumíme osobu nebo věc, na které pachatel útočí. Rovněž zmíním pojem účinek, kdy pod tímto rozumíme změnu nebo nebezpečí změny na hmotném předmětu útoku.

K objektivní stránce samotného trestnému činu vraždy novorozенého dítěte matkou uvádím, že v tomto případě může být jednání matky definováno jako konání, ale i opomenutí. Pokud hovoříme o konání matky, pak se jedná

²³ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4, s. 108.

²⁴ HULINSKÝ, Petr a František NOVOTNÝ. *Trestní právo*, 1. vydání. Praha: Public s.r.o., 2018. ISBN 978-80-904031-6-1, s.24.

²⁵ HULINSKÝ, Petr a František NOVOTNÝ. *Trestní právo*, 1. vydání. Praha: Public s.r.o., 2018. ISBN 978-80-904031-6-1, s.25.

o nejrůznější způsoby vraždy dítěte. Toto konání můžeme označit jako aktivní vraždu, přičemž nejčastějšími způsoby aktivní vraždy bývá udušení zardoušením, uškrcením nebo zamezením přístupu vzduchu do dýchacích cest.²⁶ V minulosti se vyskytly i případy, kdy matka dítě například podřízla, ubodala, umlátila, utopila nebo jej upálila zaživa. Tyto případy jsou méně časté. Budeme-li hovořit o opomenutí, pak tento způsob můžeme nazvat pasivní vraždou. V tomto případě se jedná zejména o nezajištění řádné péče pro nově narozené dítě. Jedná se o případy, kdy matka dítěti neposkytne potřebnou první pomoc, například nepodváže a řádně neošetří pupečník, ze kterého dítě může vykrvácet. Dále například neodstraní z dítěte porodní blány, přes které se dítě nemůže nadechnout a v důsledku toho se udusí. Rovněž se jedná o případy, kdy matka dítěti neposkytne tepelný komfort a dítě tak zemře na podchlazení. Ale můžeme sem řadit i případy očividné lhostejnosti k životu nově narozeného dítěte, kdy jej po porodu matka nechá ležet obličejem k měkké podložce a dítě se tak zadusí.

Následkem v tomto případě je zcela nepochybně smrt novorozeného dítěte. Jedná se o následek poruchový, jelikož musí dojít k porušení zákonem chráněného zájmu, tedy života novorozeného dítěte.

Jak jsem již uvedla, tak mezi jednáním a následkem musí existovat příčinný vztah, jinak by nebyla naplněna skutková podstata trestného činu. V případě vraždy novorozeného dítěte matkou musíme tedy zkoumat vztah mezi jednáním matky, které mohlo být definováno jako konání, ale i jako opomenutí, a mezi následkem, čili smrtí novorozence. Je tedy nutné zjišťovat, zda ke smrti novorozence došlo následkem konání či opomenutí matky.

U popisovaného trestného činu nemůžeme opomenout jinak fakultativní znak objektivní stránky trestného činu a tím je doba. V ustanovení § 142 trestního zákoníku je výslovně uvedeno: „...*při porodu nebo bezprostředně po něm*...“²⁷ Doba se u tohoto konkrétního trestného činu tedy stává znakem obligatorním, kdy je třeba řádně určit, o jaký časový úsek se jedná.

²⁶ ŠTEFAN, Jiří a Jiří HLADÍK. *Soudní lékařství a jeho moderní trendy*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3594-8, s. 181.

²⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 219.

Nejprve k době „při porodu“. K tomuto tématu jsem již hovořila ve své práci v podkapitole objekt trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Zde bych tedy je v krátkosti shrnula, že za počátek porodu označujeme první dobu porodní, fázi otevírací, dobu, kdy začne docházet k pravidelným stahům děložního svalu a tělo ženy se připravuje k samotnému porodu. Poté probíhá druhá doba porodní, fáze vypuzovací. Porod je zakončen třetí dobou porodní, fází placentární. Výklad této doby v praxi nečiní velké obtíže a je podle mého názoru srozumitelný.

Složitější je již výklad doby „bezprostředně po porodu“. Tuto dobu nelze přesně časově vymezit, jelikož se vztahuje k rozrušení způsobenému porodem. *„Pojem „rozrušení způsobené porodem“ je změněný duševní stav, způsobený fyziologickými procesy vyvolanými porodem, který oslabuje vůli rodičky a odolnost vůči vlivům okolí a který brání či brzdí rozvinutí mateřského pudu.“²⁸* Za ustálené můžeme považovat tvrzení, že tento stav rozrušení trvá u každé rodičky jinak dlouhou dobu, ale má se za to, že pokud žena své dítě ošetří a umyje, nebo pokud se po porodu vyspí, pak je ukončena doba bezprostředně po porodu. Nelze jí tedy přesně určit časově, ale je nutné každý případ posuzovat individuálně v závislosti na tom, zda žena při svém jednání ještě byla ve změněném duševním stavu, jak je uvedeno výše. Zde je dobře patrné, že je provázána objektivní stránka daného činu s tou subjektivní, ve které mimo jiné posuzujeme stav „rozrušení způsobené porodem“.

Rovněž nemůžeme opomenout jinak fakultativní znak objektivní stránky trestného činu, nyní hmotný předmět útoku. V případě vraždy novorozeného dítěte matkou se konkrétní novorozenec stává hmotným předmětem útoku, jelikož přímo na něj útočí konkrétní matka. Hmotný předmět útoku se zde stává obligatorním znakem. K dítěti jako hmotnému předmětu útoku jsem se již vyjádřila v podkapitole objekt trestného činu své práce. Stejně tak nemůžeme opomenout účinek jako znak objektivní stránky, kdy v daném případě je účinkem smrt dítěte.

²⁸ KVAPILOVÁ, Helena a Michal DOGOŠI. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2., rozš. vyd. Pízeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-059-8, s. 36.

3.1.3 Subjekt trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

Obecně pod pojmem subjekt trestného činu rozumíme označení pachatele trestného činu z hlediska skutkové podstaty trestného činu. Můžeme rozlišovat obecný, speciální a konkrétní subjekt. Obecný je takový subjekt, u kterého zákon nevyžaduje, aby měl zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení. Může to být prakticky kdokoliv, kdo svým jednáním naplní znaky skutkové podstaty trestného činu. Speciální je takový subjekt, u kterého naopak zákon vyžaduje, aby měl zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení. Jedná se například o úřední osoby, vojáky, tlumočníky a další. Konkrétním subjektem je pak takový subjekt, který má zvláštní vlastnost, způsobilost nebo postavení, stejně jako speciální subjekt, ale natolik jedinečný, že jej můžeme označit právě za konkrétní.

V souvislosti se subjektem trestného činu je vhodné zmínit i trestní odpovědnost pachatele trestného činu. Trestně odpovědným pachatelem může být fyzická osoba, která splňuje i další podmínky. Jednou z těchto podmínek je věk. „*Trestní odpovědnost pachatele nastává dnem, který následuje po patnáctých narozeninách (§ 25 tr. zákoníku).*“²⁹ Další podmínkou je přičetnost. Ta je v zákoně vymezena negativně: „*Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu nemohl rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný.*“³⁰ Zákon pak odlišuje i zmenšenou přičetnost, která je v zákoně vymezena následovně: „*Kdo pro duševní poruchu v době spáchání činu měl podstatně sníženou schopnost rozpoznat jeho protiprávnost nebo ovládat své jednání, je zmenšeně přičetný.*“³¹

V případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou hovoříme o subjektu konkrétním. Zde má subjekt, tedy matka novorozeného dítěte, zvláštní vlastnost, kterou je právě čerstvě nabyté mateřství a rozrušení způsobené porodem. Předmětného trestného činu se nemůže dopustit žádná jiná fyzická

²⁹ HULINSKÝ, Petr a František NOVOTNÝ. *Trestní právo*, 1. vydání. Praha: Public s.r.o., 2018. ISBN 978-80-904031-6-1, s.31.

³⁰ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 60.

³¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 62.

osoba než právě matka novorozence. Možnost spáchání právníčkou osobou je zcela vyloučena. K subjektu trestného činu se váže i trestní odpovědnost pachatele trestného činu, která zasahuje i do subjektivní stránky trestného činu.

U matky novorozence jako pachatelky trestného činu je třeba posuzovat, zda naplnila jednotlivé znaky skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, o kterých ve své práci pojednávám průběžně. Dále je nutné zjišťovat, zda k trestnému činu došlo alespoň v den následující po dni, kdy dovršila patnácti let věku. U mladistvých, tedy osob, které již dovršili hranice patnácti let věku, ale ještě nepřekročila hranici osmnácti let věku, je nutné zkoumat jejich rozumovou a mravní vyspělost. Konkrétně pak, zda mladistvá dosáhla stupně intelektuálního a mravního vývoje, aby mohla rozpoznat protiprávnost činu nebo ovládat své jednání. V souvislosti s věkem pachatelky tohoto trestného činu by dle zákona nemělo docházet k tomu, že novorozené dítě usmrtí žena, respektive dívka, která ještě nedovršila patnácti let věku, kdy v České republice je povoleno mít pohlavní styk právě od patnácti let věku. Přičteme-li tedy k věku dívky (matky) dobu těhotenství, pak by tato možnost měla být vyloučena. Jedná se však pouze o zákonem danou skutečnost, která v praxi může být porušována a v ojedinělých případech může dojít k tomu, že by i dívka mladší patnácti let mohla být matkou novorozeného dítěte. Zde by potom byla právní kvalifikace celého skutku o to složitější s ohledem na věk matky. V takovém případě by zároveň muselo být vyšetřováno, kdo je otcem dítěte, jelikož tento by se dopustil trestného činu pohlavní zneužití podle § 187 trestního zákoníku.

Další skutečností, která je pro posuzování trestní odpovědnosti matky novorozence důležitá, je její přičetnost. V této souvislosti je třeba zjišťovat, zda byla matka v době spáchání činu přičetná, či nikoliv. Definici nepřičetnosti jsem uvedla již výše, ale nyní je nutno říci, že tato musí splňovat tři znaky, které jsou dány kumulativně, tedy musejí být naplněny všechny. Jedná se o duševní poruchu pachatelky, která nastala nebo trvala v době spáchání trestného činu a jejímž důsledkem je neschopnost pachatelky rozpoznat protiprávnost svého činu, tedy neschopnost intelektuální čili rozpoznávací, nebo ovládat své jednání, neschopnost volní čili určovací. Duševní poruchu definuje trestní zákoník v § 123 následovně: „*Duševní poruchou se rozumí mimo duševní poruchy vyplývající z duševní nemoci i hluboká porucha vědomí, mentální retardace, těžká asociální*

*porucha osobnosti nebo jiná těžká duševní nebo sexuální odchylka.*³² Duševní poruchy pak můžeme dělit na duševní choroby, chorobné duševní stavy a krátkodobé duševní poruchy. Jako příklad duševní choroby uvádím psychózu, demenci nebo schizofrenii. Příkladem chorobného duševního stavu je retardace. A mezi krátkodobé duševní poruchy řadíme například patologickou opilost nebo ovlivnění jinou návykovou látkou, hořečnaté stavy a další.³³ Pokud v době spáchání činu trpí matka novorozence některou z duševních poruch, pak není trestně odpovědná. Postačí, aby nastala jen jedna z neschopností, intelektuální nebo volní. Pro případ, že by si však pachatelka přivodila duševní poruchu sama požitím nebo aplikací návykové látky, pak je trestná pro trestný čin opilství podle § 360 trestního zákoníku.

Vzniknou-li pochyby o tom, zda pachatelka trpí duševní poruchou, pak je nutno vyžádat znalecký posudek z oboru psychiatrie, jak orgánům činným v trestním řízení ukládá § 116 odstavec 1 trestního řádu. O znaleckém posudku budu hovořit podrobněji v kapitole vybrané problémy dokazování níže ve své práci.

Výše jsem zmínila i pojem zmenšená přičetnost, který je definován v § 27 trestního zákoníku, kdy v případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou je opět nutno posuzovat zmenšenou přičetnost z hlediska odborných znalostí, tedy je nutné vyžádat psychiatrický znalecký posudek. Jedná se o situaci, kdy rozpoznávací a ovládací schopnosti pachatelky byly výrazně oslabeny, ale nevymizely zcela. Znalecký posudek by měl stanovit jakou měrou a jakým způsobem duševní porucha ovlivnila rozpoznávací a ovládací schopnosti ženy.³⁴

Při vyšetřování trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou je nezbytné si uvědomit, že žena je v průběhu těhotenství a zejména pak při porodu značně ovlivněna hormonálními změnami, obavami z nové životní role (jedná-li se o prvorodičku), bolestmi při porodu, ale i jinými aspekty soukromého života, kdy

³² JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 195.

³³ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4, s. 87.

³⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 62 – 63.

může být, a zpravidla tomu tak bude, velmi složité rozpoznat, zda rodička, která usmrtila svoje dítě, byla při svém jednání ovlivněna duševní poruchou nebo jednala v rozrušení způsobeném porodem. Toto orgánům činným v trestním řízení opět může pomoci objasnit pouze soudní znalec z oboru zdravotnictví, odvětví porodnictví.

Jak jsem již zmínila pachatelkou předmětného trestného činu může být pouze matka novorozence, ostatní osoby, které by se případně účastnily na takovém trestném činu, by byly trestné pro trestný čin vraždy podle § 140 trestního zákoníku. Matka může být trestná pro trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou i jako návodce, pomocník nebo spolupachatel.³⁵

Fakultativním znakem v případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou je také trestní odpovědnost matky v závislosti na způsobilosti předmětu útoku. Předmětem útoku v pojednávaném trestném činu je novorozenec. Abychom mohli hovořit o vraždě novorozence, pak se nesmí jednat o lidský plod, ale musí se jednat o novorozence, který byl živý. Nelze spáchat vraždu na neživém člověku. Vraždu také nelze spáchat na lidském plodu. K otázce toho, zda novorozenec byl živý se musí vyjádřit soudní lékař, který provádí jeho pitvu. Za živé je považováno takové dítě, které je dostatečně vyvinuté k tomu, aby bylo schopno alespoň po určitou dobu mimoděložního života, nezáleží však na tom, zda takové dítě je životaschopné. Podle WHO můžeme za živě narozené dítě označit dítě, u kterého je prokazatelná dýchací nebo srdeční činnost, pulzace pupeční šňůry nebo zřetelné pohyby svalů. Postačí jediný z těchto ukazatelů.³⁶ K otázce rozlišení mezi plodem a dítětem jsem se již vyjádřila ve své práci v kapitole objekt trestného činu a nyní se k rozdílu již nebudu vracet. Z části jsem zde pojednávala i o lidské bytosti jako o člověku. Tyto informace rovněž nyní nebudu opakovat, ale naopak se jimi budu blíže zabývat ve své práci v kapitole vybrané problémy dokazování. V uvedené kapitole tedy přiblížím i způsobilý předmět útoku. Pakliže by byl předmět útoku nezpůsobilý (dítě již při porodu bylo mrtvé), nemůže být matka trestná pro trestný čin vraždy novorozeného dítěte

³⁵ NOVOTNÝ, Oto, Tomáš GRIVNA, Pavel ŠÁMAL a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-509-0, s. 29.

³⁶ ŠTEFAN, Jiří a Jiří HLADÍK. *Soudní lékařství a jeho moderní trendy*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3594-8, s. 181.

matkou. Může být však trestná pro pokus daného trestného činu, a to za předpokladu, že se pokusila své novorozené dítě usmrtit v domnění, že toto je živé, jelikož v tomto případě by se dopustila skutkového omylu podle § 18 trestního zákoníku.

3.1.4 Subjektivní stránka trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

V obecné rovině za subjektivní stránku trestného činu označujeme vnitřní stránku trestného činu. Tato je tvořena obligatorním znakem, kterým je zavinění. Fakultativními znaky zde jsou pohnutka a cíl činu. Otázka zavinění je poněkud složitější a popíše ji v následujícím odstavci, nejprve se budu zabývat fakultativními znaky. Pohnutka, neboli motiv činu, je jakýkoliv vnitřní podnět, který v pachateli vyvolá rozhodnutí trestný čin spáchat. Cíl činu, nebo také účel, záměr, je to, čeho chce pachatel spácháním trestného činu dosáhnout, například zisk, uspokojení a další. Motiv i účel spáchání trestného činu mohou být polehčujícími nebo přitěžujícími okolnostmi.

„V nauce je zavinění chápáno jako vnitřní (psychický) vztah pachatele trestného činu k porušení nebo ohrožení zájmu chráněnému tr. zákoníkem vyvolaném způsobem uvedeným v tr. zákoníku.“³⁷ Proto, aby trestný čin mohl existovat a mohl za něj být uložen trest, musí existovat právě zavinění, které má dvě složky, a to vědění a vůli. Zavinění rozdělujeme na úmyslné zavinění a zavinění z nedbalosti. O úmyslném (dolózním) zavinění pojednává trestní zákoník ve své obecné části § 15, kde je uvedeno, že:

„(1) Trestný čin je spáchán úmyslně, jestliže pachatel

- a) chtěl způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, nebo*
- b) věděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, a pro případ, že je způsobí, byl s tím srozuměn.*

³⁷ HULINSKÝ, Petr a František NOVOTNÝ. Trestní právo, 1. vydání. Praha: Public s.r.o., 2018. ISBN 978-80-904031-6-1, s. 34.

*(2) Srozuměním se rozumí i smíření pachatele s tím, že způsobem uvedeným v trestním zákoně může porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem.*³⁸

Ve výše uvedeném odstavci 1 písmeno a) hovoříme o úmyslu přímém (dolus directus), v písmenu b) pak hovoříme o úmyslu nepřímém, nebo lépe eventuálním (dolus eventualis). O zavinění z nedbalosti (culpózním) pak trestní zákoník pojednává opět ve své obecné části § 16, kde je uvedeno:

„(1) Trestný čin je spáchán z nedbalosti, jestliže pachatel

- a) věděl, že může způsobem uvedeným v trestním zákoně porušit nebo ohrozit zájem chráněný takovým zákonem, ale bez přiměřených důvodů spoléhal, že takové porušení nebo ohrožení nezpůsobí, nebo*
- b) nevěděl, že svým jednáním může takové porušení nebo ohrožení způsobit, ač o tom vzhledem k okolnostem a k svým osobním poměrům vědět měl a mohl.*

*(2) Trestný čin je spáchán z hrubé nedbalosti, jestliže přístup pachatele k požadavku náležité opatrnosti svědčí o zřejmé bezohlednosti pachatele k zájmům chráněným trestním zákonem.*³⁹

Ve výše uvedeném odstavci 1 písmeno a) hovoříme o nedbalosti vědomé, v písmenu b) o nedbalosti nevědomé. V případech zavinění z nedbalosti můžeme hovořit o další složce zavinění, kterou je povinnost zachovávat opatrnost.

Subjektivní stránka v případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou musí být dle zákonného ustanovení naplněna úmyslným zaviněním. Postačí zde úmysl eventuální a pokud je matka lhostejná k tomu, zda její novorozené dítě zemře, pak by jejímu jednání měl být přičítán úmysl eventuální.⁴⁰ Znamená to, že matka věděla o tom, že svým jednáním, ať už konáním či opomenutím, může svému novorozenému dítěti způsobit smrt, s tímto byla srozuměna nebo dokonce smrt dítěte způsobit chtěla.

³⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 34.

³⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 38.

⁴⁰ HULINSKÝ, Petr a František NOVOTNÝ. *Trestní právo*, 1. vydání. Praha: Public s.r.o., 2018. ISBN 978-80-904031-6-1, s. 34.

U subjektivní stránky pojednávaného trestného činu musíme za typový znak označit zvláštní duševní stav matky odůvodňující nižší trestnost, který je definován jako „rozrušení způsobené porodem“, kdy se nejedná o otázku přičetnosti nebo zmenšené přičetnosti. Užití této privilegované skutkové podstaty nemusí být dotčeno ani tím, že matka plánovala usmrtit své dítě ještě v době těhotenství, pokud tak posléze učinila v rozrušení způsobeném porodem.⁴¹ Pro posouzení stavu „rozrušení způsobené porodem“ je rozhodující posudek soudního znalce z oboru zdravotnictví, odvětví porodnictví.

Samotné vymezení pojmu „rozrušení způsobené porodem“ nalezneme například v komentáři trestního zákoníku od prof. JUDr. Šámala a kol., kde uvádí: *„Rozrušení způsobené porodem je výjimečné rozpoložení matky, které má původ ve fyziologických procesech vyvolaných porodem (srov. R 16/1986). Tento psychický stav oslabuje vůli matky a její odolnost vůči vnějším i vnitřním podnětům a brzdí plné rozvinutí mateřského pudu. Musí být způsoben porodem a nemůže tedy jít o nějaké jiné rozrušení vyvolané jinými příčinami. Stav rozrušení z hlediska jeho počátku spadá vjedno s počátkem porodu a trvá zpravidla několik hodin, výjimečně i dnů. Z toho vyplývá, že složitější je to s vymezením doby jeho končením, neboť jde o zcela individuální záležitost, přičemž zodpovězení této otázky je zásadně na znalcích.“*⁴² Tato definice se objevuje v mnoha rozhodnutích soudů a považuje se za ustálenou. O časovém vymezení „při porodu a bezprostředně po něm“ jsem již pojednávala v podkapitole objekt trestného činu své práce a k tomuto se tedy nebudu znovu vyjadřovat. S ohledem na subjektivní stránku trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou je podstatné vysvětlit pojem „rozrušení způsobené porodem“.

U subjektivní stránky trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou je pak nutné zkoumat i pohnutku pachatelky, jelikož její zjištění může sloužit jako polehčující či přitěžující okolnost.

⁴¹ Kučera, J.: *Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou*. In: <i>Beck-online</i> [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgnpxi4s7gvpxgxzrgm4q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

⁴² § 142 zákona č.40/2009 Sb. *trestní zákoník* In: <i>Beck-online</i> [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2017 [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=nnptembrjgpwk5tlg4xhgys7giydaok7gqyf64dgge2de>.

Již jsem ve své práci uváděla, že každá žena je v průběhu těhotenství, ale zejména pak v průběhu porodu, ovlivněna různými faktory. Nyní jen krátce shrnu, že se může jednat o bolesti, obavy nebo hormony a další. Toto jsou faktory, které však ovlivňují drtivou většinu žen a nelze je považovat z hlediska trestního práva za zcela relevantní, alespoň z hlediska možného užití privilegované skutkové podstaty. Pro užití privilegované skutkové podstaty je vyžadován vznik mimořádného duševního stavu rodičky, tedy vyšší stupeň rozrušení, než je běžné. Mimořádnost se posuzuje s ohledem na stav průměrné rodičky, která porodí v obdobných podmínkách. Znalcem se v této oblasti rozumí porodník, který musí přihlížet i k subjektivním faktorům konkrétního průběhu porodu. Vyšší stupeň rozrušení nastává zpravidla u porodů, které nemají standardní průběh, nepostupují fyziologicky, zejména pokud dochází k ohrožení života ženy, případně i dítěte. Znalec by měl však zkoumat i celkový duševní stav rodičky v době porodu, aby mohl být utvořen ucelený pohled na důvody oslabení nebo vymizení mateřského citu.⁴³ O znaleckém posudku budu hovořit podrobněji v kapitole vybrané problémy dokazování.

V konečném důsledku pak na základě znaleckého posudku a dalších důkazů musí o užití privilegované skutkové podstaty rozhodnout soud. Za předpokladu, že by nebyl naplněn znak „rozrušení způsobené porodem“, nemůže být v konkrétním případě užitá privilegovaná skutková podstata trestného činu vraždy, tedy vražda novorozeného dítěte matkou, ale matka pak musí být trestná pro trestný čin vraždy podle § 140 trestního zákoníku.

⁴³ Kučera, J.: *Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou*. In: <i>Beck-online</i> [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgnpxi4s7gvpngxzrgm4q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

4 Sankce

V této kapitole mojí práce budu popisovat sankce, které je možné uložit matce za spáchání trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 142 trestního zákoníku. Budu zde pojednávat o trestech i ochranných opatření, pro něž používáme souhrnný název sankce.

V úvodu považuji za důležité říci, že předmětný trestný čin se řadí mezi zločiny, jelikož za jeho spáchání může soud uložit trest odnětí svobody s horní hranicí převyšující pět let. Nemůže se tedy jednat o přečin, ale nejedná se ani o zvlášť závažný zločin, protože trestní zákon v tomto případě nestanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby nejméně deset let. Konkrétně trestní zákoník stanovuje výši trestu odnětí svobody v délce trvání tři až osm let. Dále považuji za vhodné zde uvést, že věcně příslušným pro konání v prvním stupni řízení ve věci vraždy novorozeného dítěte matkou je dle ustanovení § 17 odstavec 1 písmeno a) trestního řádu krajský soud. Pokud se týká místní příslušnosti, pak je dle § 18 trestního řádu příslušným takový krajský soud, v jehož obvodu byl trestný čin spáchán, případně, pokud místo spáchání nelze určit nebo k činu došlo v cizině, takový krajský soud, v jehož obvodu obviněná bydlí, zdržuje se nebo pracuje, pokud ani tyto informace není možné zjistit, pak je místně příslušným krajský soud, v jehož obvodu čin vyšel najevo. O sankcích rozhoduje výlučně soud.⁴⁴ U pojednávaného trestného činu je trestný i pokus tohoto činu. Podle Zákona o soudnictví ve věcech mládeže je v případě mladistvé pachatelky příslušný soud pro mládež.

4.1 Tresty

Podle českého trestního práva, je možné pachateli trestného činu uložit pouze takový druh trestu, který je v trestním zákoníku uveden. V případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou můžeme hovořit o trestu odnětí svobody, který má podobu nepodmíněného trestu odnětí svobody nebo podmíněného

⁴⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. . Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 640 – 641.

odsouzení k trestu odnětí svobody, případně podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Při stanovení druhu trestu a jeho výměry soud přihlíží k mnoha aspektům, zejména k povaze a závažnosti spáchaného trestného činu, ale také k osobním, rodinným, majetkovým a jiným poměrům pachatelky, stejně jako k dosavadnímu způsobu života pachatelky a možnosti její nápravy. Stejně tak přihlíží k polehčujícím a přitěžujícím okolnostem.

Ve věci ukládání nepodmíněného trestu odnětí svobody je nutno říci, že se jedná o nejpřísnější trest, který je v trestním zákoníku uveden. Jak jsem již uvedla výše, tak nepodmíněný trest odnětí svobody může být v tomto konkrétním případě pachatelce uložen v délce od tří do osmi let. Rovněž jsem uvedla okolnosti, ke kterým soud při stanovení druhu výše trestu přihlíží. Zde bych snad jen ještě vyjmenovala některé polehčující okolnosti, ke kterým soud přihlédně v případě předmětného trestného činu. Mezi polehčující okolnosti můžeme zařadit například věk blízký věku mladistvé, tíživé rodinné nebo osobní poměry, tlak okolí ve smyslu závislosti, podřízenosti, nátlaku nebo hrozby a další. V praxi si polehčující okolnosti můžeme představit například jako situaci, kterou nyní dovedu do extrému. Jedná se o osmnáctiletou těhotnou ženu z bezproblémové rodiny, s výborným studijním prospěchem, kterou rodiče vyhodili z domu a přestali s ní naprosto udržovat vztahy a komunikaci, když zjistili, že je těhotná. Tato žena se nastěhovala ke svému partnerovi, s nímž otěhotněla, je na něm finančně závislá, ale tento ženu začne bít, vyvíjet na ní psychický nátlak a vyhrožovat jí, že pokud se dítě nezbaví, pak jí opustí. Jelikož již žena nemůže podstoupit interrupci, nemá se komu svěřit a nátlak na ní ze strany partnera je velký, tak ihned, když se dítě narodí, udusí jej ve stavu „rozrušení způsobeném porodem“ polštářem. Po tomto incidentu si uvědomí, že usmrtila své dítě, svého činu začne litovat, a tak své jednání oznámí policistům. Jednou z polehčujících okolností podle trestního zákoníku může být i silné rozrušení, o kterém však nemůžeme hovořit v případě daného trestného činu, jelikož je již součástí samotné subjektivní stránky trestného činu. Rovněž bych zde zmínila přitěžující okolnosti, mezi které můžeme pro naši potřebu zařadit například spáchání činu surovým nebo trýznivým způsobem. Pod tímto si můžeme představit usmrcení dítěte kupříkladu upálením nebo rozčleněním. Naopak za přitěžující okolnost by nemělo být považováno to, že čin je spáchán ku škodě dítěte, jelikož i toto je uvedeno v samotné skutkové podstatě

trestného činu. Otázkou pak zůstává přitěžující okolnost, že pachatelka již byla pro trestný čin odsouzena. K tomuto se ale blíže vyjádřím v závěru své práce, kde budu hodnotit účinnou právní úpravu.

Ve věci podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody uvádím, že zde opět soud přihlíží k výše uvedeným skutečnostem, kdy: „*Soud může podmíněně odložit výkon trestu odnětí svobody nepřevyšujícího tři léta, jestliže vzhledem k osobě a poměrům pachatele, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu má důvodně za to, že k působení na pachatele, aby vedl řádný život, není třeba jeho výkonu.*“⁴⁵ V případě pojednávaného trestného činu je tedy možné, aby soud podmíněně odložil výkon trestu odnětí svobody, pokud by byly dány důvody k uložení trestu odnětí svobody na jeho spodní hranici, tedy tří let. V tomto případě soud stanoví zkušební dobu v rozmezí od jednoho roku do pěti let, k čemuž může uložit i přiměřená omezení a povinnosti uvedené v trestním zákoníku. Zde nejpravděpodobněji vhodné programy psychologického poradenství. Pakliže pachatelka ve zkušební době vede řádný život a vyhoví uloženým omezením a povinnostem, soud vysloví, že se osvědčila a dále se na ní hledí, jako by nebyla odsouzena. V opačném případě, ale i v průběhu zkušební doby, rozhodne soud o výkonu trestu odnětí svobody. Zde pak také rozhodne o způsobu výkonu trestu.⁴⁶

Obdobná situace jako u podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody nastává i u podmíněného odsouzení k trestu odnětí svobody s dohledem. Zde je rozdíl pouze v potřebě dohledu nad pachatelkou, který soud vysloví, pokud existuje potřeba zvýšeně sledovat a kontrolovat chování pachatelky a poskytnout jí potřebnou péči a pomoc ve zkušební době.⁴⁷ Dohled zajišťuje Probační a mediační služba, jejíž úředník je v pravidelném osobním kontaktu s pachatelkou.

⁴⁵ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 137.

⁴⁶ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 137.

⁴⁷ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 144.

4.2 Ochranná opatření

Ochranná opatření jsou jednou z kategorií trestních sankcí. Stejně jako tresty je může uložit pouze soud a jejich účelem je ochrana společnosti před protiprávními činy. U ochranných opatření musejí být stejně jako u trestů dodržovány určité zásady. Tou asi nejdůležitější je, že není trestného činu bez zákona a není trestu bez zákona. Jelikož ochranná opatření i tresty omezují pachatelku na jejích základních právech a svobodách, pak je nutné dodržovat zásadu přiměřenosti. To znamená, že ochranné opatření, případně trest, by mělo být ukládáno takové, aby újma, kterou způsobí pachatelce nebyla větší, než je nutné k dosažení účelu ochranného opatření. Slouží k ochraně společnosti před trestnými činy, ale také mají působit preventivně. Nevyslovují odsudek společnosti nad pachatelkou a jejím činem a lze je uložit i pachatelkám, které nejsou z nějakého důvodu trestně odpovědné. Lze je ukládat samostatně i vedle trestu.⁴⁸ Mezi ochranná opatření pro účely případu trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou řadíme ochranné léčení a zabezpečovací detenci.

O uložení ochranného léčení rozhoduje soud. Tento o uložení ochranného léčení rozhodne obligatorně v případech, kdy pachatelkou je osoba, která v době spáchání činu nebyla příčetná. O nepřičetnosti jsem již pojednávala, pouze připomínám, že nepřičetnost nelze zaměňovat s rozrušením způsobeným porodem. Proto, aby ochranné léčení mohlo být v tomto případě uloženo, je nutné, aby byla splněna podmínka toho, že pachatelka se dopustila činu jinak trestného a zároveň by byl její pobyt na svobodě pro společnost nebezpečný. K posouzení stavu nebezpečnosti je nutné, aby byl vypracován znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie. Bez toho nelze rozhodnout, zda může být pobyt na svobodě konkrétní pachatelky pro společnost nebezpečný. Dále soud obligatorně uloží ochranné léčení u pachatelky, která byla v době spáchání trestného činu ve stavu zmenšené přičetnosti.⁴⁹ V tomto případě soud může snížit uložený trest pod dolní hranici trestní sazby, kdy zároveň uloží ochranné léčení,

⁴⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 158 – 159.

⁴⁹ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4, s. 278 – 279.

které do jisté míry nahrazuje sníženou část trestu. Soud takto postupuje v případech, kdy si pachatelka nepřivodila stav zmenšené přičetnosti sama vlivem návykové látky, a to i z nedbalosti. Dále soud rozhodne o uložení ochranného léčení obligatorně v případě, kdy se pachatelka dopustila trestného činu ve stavu vyvolaném duševní poruchou, která však nedosahuje intenzity zmenšené přičetnosti, a to v těch případech, kdy má za to, že ochranné léčení povede k nápravě pachatelky a ochraně společnosti lépe, než kdyby rozhodl o uložení trestu. Soud zde může upustit od uložení trestu, ale opět platí podmínka, že pachatelka si stav vyvolaný duševní poruchou nepřivodila i z nedbalosti sama vlivem návykové látky. Fakultativně pak soud rozhoduje o uložení ochranného léčení u pachatelky, která se trestného činu dopustila pod vlivem návykové látky anebo v souvislosti s jejím užíváním. V případě vraždy novorozенého dítěte matkou by se jednalo spíše o první případ, tedy že pachatelka se svého jednání dopustila pod vlivem návykové látky. Zde se musí jednat o chorobný návyk. Nepostačuje to, že by matka byla opilá nebo pod vlivem jiné návykové látky jen v danou chvíli při porodu nebo bezprostředně po něm, když jindy návykové látky neužívá. V případech chorobné závislosti však soud neuloží ochranné léčení tehdy, když je s přihlédnutím k osobě pachatelky, zejména jejímu dosavadnímu způsobu života, zřejmé, že ochranné léčení nedosáhne svého účelu.⁵⁰

Ochranné léčení v případě popisovaného trestného činu slouží zejména jako odborná péče pro pachatelku, ale do jisté míry také jako ochrana společnosti. Může mít formu ústavní nebo ambulantní. Soud ho může uložit samostatně, vedle trestu nebo při upuštění od potrestání v případech zmenšené přičetnosti pachatelky nebo jejím stavu vyvolaném duševní poruchou. Ochranné léčení trvá po dobu, dokud to vyžaduje léčba, ústavní však nejdéle dva roky. O případné prodloužení ústavního ochranného léčení musí žádat dle trestního řádu lékařské zařízení, které provádí léčbu, nejméně dva měsíce před plánovaným ukončením léčení. Tuto žádost musí náležitě zdůvodnit a na základě posudku pak soud rozhodne o případném prodloužení léčení. Toto lze učinit i opakovaně, vždy opět nejdéle na dva roky, pokud by to zdravotní stav pachatelky vyžadoval. O propuštění z ústavního ochranného léčení rozhoduje soud, který může

⁵⁰ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4, s. 279 – 280.

rozhodnout i o nutném dohledu nad pachatelkou, pokud by tuto považoval za nebezpečnou. Soud také může v průběhu ochranného léčení rozhodnout a změně formy léčení z ústavní na ambulantní a naopak. Rovněž může soud ústavní ochranné léčení změnit na zabezpečovací detenci, pokud je zřejmé, že léčení neplní svůj účel nebo neposkytuje dostatečnou ochranu pro společnost. O zabezpečovací detenci soud rozhodne zejména při útěcích pachatelky ze zdravotnického zařízení, pokud se dopouští násilí, odmítá léčbu nebo má negativní postoj k léčení, ale také s přihlédnutím na osobu pachatelky a k tomu, že spáchala zločin.⁵¹ Ochranné léčení lze podle Zákona o soudnictví ve věcech mládeže uložit i mladistvé pachatelce.

Zabezpečovací detence je nejpřísnějším druhem ochranných opatření, které je určeno pro duševně nemocné a mimořádně nebezpečné pachatelky. V průběhu výkonu zabezpečovací detence se pachatelky účastní různých výchovných a terapeutických programů, kdy na základě jejich plnění může soud rozhodnout o změně ochranného opatření na ústavní ochranné léčení a následně pak i možném propuštění z ochranného léčení. O propuštění, změně i uložení zabezpečovací detence rozhoduje opět výhradně soud. Soud může uložit výkon zabezpečovací detence samostatně, vedle trestu a při upuštění od potrestání. Délka výkonu zabezpečovací detence není nijak časově omezena a trvá, dokud je nutná pro ochranu společnosti před pachatelkou trestného činu. Soud je však povinen alespoň jedenkrát za dvanáct měsíců přezkoumat, zda důvody pro výkon zabezpečovací detence stále trvají či nikoliv. Zabezpečovací detenci je možno podle Zákona o soudnictví ve věcech mládeže uložit i mladistvé pachatelce, kde je soud povinen přezkoumávat důvody výkonu alespoň jedenkrát za šest měsíců.⁵² Podle trestního zákoníku: *„Zabezpečovací detence se vykonává v ústavu pro výkon zabezpečovací detence se zvláštní ostrahou a s léčebnými,*

⁵¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 158 – 163.

⁵² JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 166 – 167.

*psychologickými, vzdělávacími, pedagogickými, rehabilitačními a činnostními programy.*⁵³ Ostrahu zde vykonávají příslušníci vězeňské služby.

Obligatorně soud uloží výkon zabezpečovací detence pachatelce, která se dopustila činu jinak trestného, který jinak naplňuje znaky skutkové podstaty zločinu, která byla v době spáchání činu nepřičetná, a jejíž pobyt na svobodě je pro společnost nebezpečný, a takové pachatelce, u které je s přihlédnutím k povaze její duševní poruchy a možnosti působení na ní zřejmé, že ochranné léčení by nebylo dostatečným pro ochranu společnosti. Dále fakultativně soud rozhodne o uložení zabezpečovací detence tehdy, pokud se jedná o pachatelku, která se svého jednání dopustila ve stavu způsobeném duševní poruchou, její pobyt na svobodě je pro společnost nebezpečný a ochranné léčení by bylo nedostatečné pro ochranu společnosti. Zde soud přihlédne k osobě pachatelky, tedy k jejímu dosavadnímu způsobu života a jejím osobním poměrům. Dále může soud rozhodnout o výkonu zabezpečovací detence u pachatelky, která je chorobnou uživatelkou návykových látek, za stejný čin byla v minulosti odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a ochranné léčení by bylo nedostatečné pro ochranu společnosti, zejména s přihlédnutím k postoji pachatelky k ochranné léčbě.⁵⁴

⁵³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 167.

⁵⁴ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4, s. 284.

5 Vybrané problémy dokazování v případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou je činem velmi složitým na posuzování a pokud k takovému činu dojde, bývá zpravidla velmi sledován veřejností. Tyto případy naštěstí nejsou příliš časté. Když se na takový čin dívám ze svého pohledu policistky, pak můžu s určitostí říci, že jakékoliv násilí páchané na dětech je pro většinu policistů naprosto nepochopitelné a velmi citlivé téma. Myslím, že každý z nás si přeje, aby se nikdy nedostal do situace, kdy nalezne nebo mu bude oznámen nález mrtvého novorozence. Pokud k celé věci přidám ještě pohled ženy – matky, pak je citlivost takové situace snad ještě vyšší. Je však nutné brát na zřetel to, že pokud skutečně dojde k popisovanému trestnému činu, pak matka dítěte byla při svém jednání značně rozrušena z porodu a pravděpodobně by za běžných okolností nikdy svému dítěti neublížila. Jiný případ nastává, když matka nejednala ve stavu „rozrušení způsobeném porodem“. Zde se pak jedná o trestný čin vraždy podle § 140 trestního zákoníku, nikoliv o jeho privilegovanou skutkovou podstatu.

Složitost vyšetřování se tak vztahuje zejména k problémům dokazování. V této kapitole své práce se budu zabývat dokazováním, které se vztahuje k novorozenci, jakožto objektu skutkové podstaty trestného činu a předmětu útoku, matce, jakožto subjektu skutkové podstaty trestného činu, a použitelnými důkazními prostředky.

5.1 Dokazování vztahující se k novorozenci

V této podkapitole své práce se budu zabývat zejména otázkou, zda novorozenec byl způsobilým předmětem útoku a úkony, které k tomuto zjištění vedou.

V úvodu je nutné říci, že úkony s mrtvým tělem novorozence provádí vždy lékař. Pochopitelně ve fázi nálezů těla novorozence musí být podle § 113 trestního řádu provedena řádná dokumentace a ohledání místa nálezů tělíčka, případně místa činu, ale i dokumentace nálezů, kterou provádí policejní orgán, konkrétně

kriminalistický technik. Na místě také musí dojít k zajištění co největšího množství kriminalisticky relevantních stop, které mohou vést k objasnění trestného činu. Ohledání má charakter neodkladného a neopakovatelného úkonu, kdy protokol o něm slouží jako důkazní prostředek. V tomto konkrétním případě pak musí být u novorozence provedena detailní zevní prohlídka a následně soudní pitva podle § 115 trestního řádu. Soudní pitvu provádějí dva soudní znalci na základě nařízení orgánu činného v trestním řízení, zpravidla policejního orgánu, kteří následně zpracují znalecký posudek. Součástí soudní pitvy je i kompletní laboratorní vyšetření. Soudní znalci mají odpovědět zejména na otázku, zda se jedná o novorozené dítě, zda se dítě narodilo živé, zda po porodu žilo a dýchalo, bylo života schopné, zralé a co bylo příčinou jeho smrti.⁵⁵ Znalecký posudek slouží v trestním řízení jako důkazní prostředek a obsahuje znaleckou doložku a pečeť a dále nález a vlastní posudek.⁵⁶

Otázkou rozdílu mezi plodem a novorozeným dítětem jsem se již ve své práci zabývala a nebudu zde tedy znovu rozebírat tuto problematiku. V této části se zaměřím na znaky novorozenosti, které jsou zjevné již prohlídkou tělíčka. První známkou novorozenosti je znečištění těla novorozence krví, která na něm ulpěla v průběhu porodu. Může se jednat o krev z rodidel, ale také z pupečníku. Výjimku zde může tvořit překotný porod nebo porod malého tělíčka. Dále je to novorozenecký maz, který zůstává v tělních záhybech. Nepochybným znakem novorozenosti je pupečník spojený s placentou. Na okraji pupečníku odděleného od placenty se tvoří červený zduřelý prstenec, pupečník zasychá a zhruba po sedmi dnech odpadá. Pupečník zasychá i u mrtvého novorozence, ale u tohoto se netvoří zduřelé začervenání. Dalším znakem může být porodní nádor na hlavě nebo vnějších genitáliích. V podstatě se jedná o krevní výronky, která nevznikají při porodu, kdy rodička má širokou pánev nebo novorozenec malou hlavičku. Porodní nádor se výjimečně může vyvinout i u mrtvého dítěte. Dalším důkazem novorozenosti je přítomnost smolky v tlustém střevu a v okolí análního otvoru dítěte. Smolka se vytváří již v pátém měsíci těhotenství ženy a od sedmého

⁵⁵ KVAPILOVÁ, Helena a Michal DOGOŠI. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-059-8, s. 37.

⁵⁶ ŠTEFAN, Jiří a Jiří HLADÍK. *Soudní lékařství a jeho moderní trendy*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3594-8, s. 155.

měsíce obsahuje i části plodové vody díky aktivaci polykacích pohybů plodu. Smolka se ze střeva vyprázdí zhruba dva dny po porodu. Kůže novorozence bývá světle červená a napnutá.⁵⁷

Abychom mohli posuzovat otázku, zda matka mohla porod předpokládat a připravit se na něj, pak musí lékař zjišťovat stáří novorozence, respektive zda dítě bylo donošené a zralé. *„Zralost odráží biologický, anatomický a fyziologický stav plodu, stupeň vývoje orgánů a zejména jeho životní projevy po porodu. Jestliže je plod zralý, znamená to, že je připravený k porodu.“*⁵⁸ Donošeností rozumíme časový údaj, za který považujeme devět kalendářních měsíců ode dne početí, respektive poslední menstruace či oplodňující soulože. Pojem donošenost a zralost nesmí být zaměňován, jelikož ne každý donošený plod je i zralý a naopak, ne každý zralý plod je donošený. Za donošené dítě bývá považováno dítě, které má porodní délku zhruba padesát až padesát dva centimetrů a porodní váhu okolo 3200 až 3300 gramů. Posuzují se i další faktory jako je obvod hlavy, vzdálenost mezi kostrčí a temenem, šířka ramen, obvod hrudníku a břicha, umístění pupečníku, stav chrupavek lebky, osifikace a další.⁵⁹ *„Plod je považován za schopný mimoděložního života, jestliže jeho nitroděložní vývoj trval alespoň 30 týdnů. Novorozené dítě musí být alespoň 40 cm dlouhé, jeho hmotnost musí být alespoň 1500 g, obvod hlavičky alespoň 28 cm, placenta musí mít hmotnost asi 400-450 g a pupečník musí být dlouhý 40-50 cm.“*⁶⁰ Za životaschopného se novorozenec považuje zhruba od konce osmého lunárního měsíce těhotenství, kdy nejdůležitějším určujícím faktorem je zde vývoj plic. Tedy to, zda je dítě schopno dýchat. V případě spáchání trestného činu vraždy novorozeného dítěte

⁵⁷ HIRT, Miroslav a František VOREL. *Soudní lékařství*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5680-6, s. 87 – 88.

⁵⁸ HIRT, Miroslav a František VOREL. *Soudní lékařství*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5680-6, s. 88.

⁵⁹ HIRT, Miroslav a František VOREL. *Soudní lékařství*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5680-6, s. 88.

⁶⁰ HIRT, Miroslav a František VOREL. *Soudní lékařství*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5680-6, s. 88.

matkou není pro právní kvalifikaci zásadní otázka, zda dítě bylo schopné mimoděložního života či nikoliv.⁶¹

Za známky života považujeme srdeční činnost, pulzaci pupečníku nebo činnost svalů. Jednou ze známek života je také schopnost novorozence dýchat. Tato je nejzásadnější. Prokázat, zda dítě po porodu dýchalo, může být někdy složité. Jedná se o ty případy, kdy jsou plíce nevzdušné, protože dýchací cesty jsou zaplněné krví, plodovou vodou nebo hlenem, nebo jsou z nějakého důvodu zakryty dýchací otvory. Plíce, které dýchaly, vyplňují hrudní dutinu, mají světle růžovou barvu a je na nich patrná mramorová kresba plicních sklípků. Oproti tomu plíce, které nedýchaly, jsou v dutině hrudní zapadlé, mají tmavou barvu a hustotu vyšší než voda. Ke zjištění, zda dítě po porodu dýchalo, lékaři využívají tzv. plavací zkoušku, při které plíce ponoří do vody nebo fyziologického roztoku. Pokud se plíce vznášejí, pak se může jednat o známku přítomnosti vzduchu v plicích. Zde je potřeba dále zjišťovat, zda plavou ve vodě i další orgány. Pokud by tomu tak bylo, pak je možné, že i plíce plavou z důvodu přítomnosti hnilobných plynů. Pokud ostatní orgány neplavou, může se jednat o známku toho, že dítě dýchalo. Plíce se však mohou vznášet i v případě, že došlo k ožívování dítěte nebo jeho zmrznutí. Naopak u plic, které se nevznášejí, je možné, že dítě dýchalo jen povrchově.

Další důležitou zkouškou je plavací zkouška orgánů trávicí soustavy. Vzduch se dostává do žaludku již v průběhu prvních dechů dítěte. Přítomnost vzduchu v horní části tenkého střeva napovídá, že dítě žilo zhruba 15 až 30 minut. Pokud je vzduchem naplněno celé tenké střevo, pak mohou lékaři konstatovat, že dítě žilo zhruba 6 až 12 hodin. A pokud jsou známky vzduchu i ve střevě tlustém, pak mohou lékaři tvrdit, že dítě žilo zhruba 12 až 24 hodin. I zde je však nutné sledovat, zda se nejedná o přítomnost hnilobných plynů. Větší vypovídající hodnotu mívá histologické vyšetření plic.

K otázce příčiny smrti novorozence je možné přistoupit z hlediska toho, zda ke smrti došlo již před porodem, v průběhu porodu nebo až po porodu. Jak jsem již uvedla, nelze se dopustit vraždy na neživém člověku, a tedy pokud k úmrtí plodu dojde již před porodem, pak nemůže být jeho matka trestná. K úmrtí plodu

⁶¹ ŠTEFAN, Jiří a Jiří HLADÍK. *Soudní lékařství a jeho moderní trendy*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3594-8, s. 180.

může dojít z mnoha příčin, ať už jsou obtíže na straně matky, tak i plodu. Pokud plod zemře ještě před porodem, pak jsou na jeho těle patrné známky takového úmrtí, mezi které můžeme zařadit například odlupující se kůži nebo uvolněné klouby a další.⁶² V průběhu porodu a po porodu pak může dojít k úmrtí novorozence opět z chorobných příčin, ale také násilným způsobem. Ne vždy se musí nutně jednat o úmyslné násilí, zde bychom pak nemohli hovořit o tom, že došlo k trestnému činu vraždy nebo její privilegované skutkové podstaty. Je to například porod ve stoje, kdy dítě upadne na zem a následkem toho zemře, nebo případ, kdy se otec dítěte, nebo jiná osoba, snaží při domácím porodu matce pomoci a například neúmyslně dítě upustí na zem a podobně. Nejčastějším násilným usmrcením novorozence matkou bývá neposkytnutí potřebné péče novorozenci, zejména pak nezajištění dostatečného tepelného komfortu nebo neočištění blan z obličeje novorozence, který se v důsledku toho udusí. K aktivnímu násilnému usmrcení můžeme jistě zařadit udušení, které je nejčastější. Nemůžeme ale opomenout ani utopení, ubodání, podřezání, nebo upálení.

Znalecké posouzení všeho výše uvedeného je velmi složitá práce, která je závislá i na tom, v jakém stavu se tělo novorozence nachází. Zde mám na mysli to, v jakém stadiu rozkladu se tělo nachází, zda je tělo rozčleněné, popálené, poleptané a podobně. Jedná se ale o činnost, která je nezbytná proto, aby mohly orgány činné v trestním řízení správně kvalifikovat spáchaný skutek. Pokud by k úmrtí došlo již před porodem, pak by matka nemohla být trestná pro žádný trestný čin uvedený v trestním zákoníku. Lidský plod je v takovém případě chráněn ustanoveními uvedenými ve zvláštní části trestního zákoníku hlavě I, dílu 4 – Trestné činy proti těhotenství ženy. Za ochranu plodu můžeme považovat i ustanovení § 122 odstavec 2 písmeno g) trestního zákoníku, přičemž v tomto případě je plod chráněn prostřednictvím ochrany ženy. Jednalo-li by se o případ, kdy dítě zemřelo při porodu nebo po něm z chorobných příčin, pak by matka rovněž nemohla být trestná pro žádný trestný čin uvedený v trestním zákoníku, za předpokladu, že dítěti poskytla veškerou potřebnou péči. U případů, kdy dojde k násilnému usmrcení novorozence při porodu nebo po něm je pak

⁶² HIRT, Miroslav a František VOREL. *Soudní lékařství*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5680-6, s. 89 – 90.

nutné se zabývat již výše uvedenými otázkami. Pokud by matka usmrtila své dítě z nedbalosti, pak by mohla být trestná pro trestný čin usmrcení z nedbalosti podle § 143 trestního zákoníku. Pokud by své novorozené dítě usmrtila úmyslně, může být trestná pro trestný čin vraždy podle § 140 trestního zákoníku nebo pro trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 142 trestního zákoníku v závislosti na naplnění znaků charakterizujících subjektivní stránku trestného činu. Vyplývá-li ze znaleckého posudku soudních lékařů provádějících pitvu novorozence, že dítě se rodilo či narodilo živé a k jeho smrti došlo násilnou smrtí, ať už aktivní, nebo pasivní, pak můžeme tvrdit, že byly naplněny znaky charakterizující objekt trestného činu vraždy nebo jeho privilegované skutkové podstaty vraždy novorozeného dítěte matkou a dítě bylo způsobilým předmětem útoku. V tento moment je nutné dále přistoupit ke zkoumání samotné subjektivní stránky, tedy zkoumání psychického stavu matky novorozence a jejího psychického vztahu ke spáchanému činu.

5.2 Dokazování vztahující se k matce

V této části své práce se částečně vrátím k předchozí podkapitole, kdy jsem hovořila o kvalitním provedení ohledání místa nálezu tělíčka, případně místa činu, a také jeho širšího okolí a jeho řádného zadokumentování. Ve fázi ohledání je totiž stěžejní zajistit co největší množství kriminalisticky relevantních stop. Podrobněji se k ohledání ještě vyjádřím. Nyní je ale podstatné, že právě na základě zajištěných stop může být ustanovena matka, která tělo novorozence odhodila. Zpravidla totiž dochází k tomu, že matka, která úmyslně usmrtila své dítě, se snaží své jednání zakrýt. Nastávají případy, kdy matka tají své těhotenství a následně porodí v naprostém soukromí tak, aby nikdo nevěděl ani o jejím porodu. Poté novorozence usmrtí a tělíčko vyhodí do popelnice, do řeky, rybníka, zakope jej na zahradě a podobně. Samozřejmě existují i případy, kdy matka sama na sebe zavolá policii a sdělí, jakého činu se dopustila. V nedávné době dokonce matka, která usmrtila své novorozené dítě, přišla i s tělíčkem na obvodní oddělení police, kde tělíčko předala policistům a sdělila jim, že dítě usmrtila. Pokud je však mrtvé novorozeně nalezeno civilisty nebo policisty je nutné provést co nejefektivnější a nejrychlejší prověření všech dostupných informací a stop tak, aby byla zjištěna

matka mrtvého dítěte. Policisté spoléhají nejen na kriminalistické stopy, ale také na všímavost občanů a v neposlední řadě kamerové záznamy, díky nimž se obecně daří objasňovat velké množství trestných činů.

Otázkou zavinění v případě spáchání trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou jsem se již ve své práci zabývala a v tuto chvíli se k ní nebudu vracet. V této části práce se zaměřím spíše na dokazování duševního stavu matky.

V momentě, kdy policisté mají podezření, že matkou mrtvého dítěte je konkrétní žena, je nezbytné, aby tuto prohlédl lékař specialista – gynekolog, porodník. Tento provede prohlídku ženy na základě žádosti orgánu činného v trestním řízení, a to podle § 114 trestního řádu. Za předpokladu, že by žena kladla odpor při vyšetření, pak je možné tento odpor překonat na základě předchozího souhlasu státního zástupce. Nelze však překonat odpor proti úkonu, který by zasahoval do tělesné integrity ženy. Překonání odporu musí být přiměřené k intenzitě odporu. Žena musí být předem poučena podle uvedeného ustanovení.⁶³ Zde mám na mysli ženu, která je již v procesním postavení jako osoba podezřelá nebo obviněná, musí být tedy náležitě poučena i podle svého procesního postavení. Lékař provede prohlídku ženy takovým způsobem, aby byla zjištěna a řádně zadokumentována veškerá její vnější poranění. Tato mohou být způsobena například zbraní použitou při usmrcení dítěte. Řádné zadokumentování všech poranění může být důležité i pro následné procesní úkony, kdy žena může například ve své výpovědi tvrdit, že k činu byla donucena za užití násilí ze strany jiné osoby. Dále lékař musí provést důslednou prohlídku již zaměřenou právě na oblast gynekologie a porodnictví. Na těle ženy po porodu jsou prakticky vždy patrné fyziologické změny. Může se jednat o zvětšené poprsí v důsledku počínající laktace, ale především o poranění rodidel, případně se v těle ženy může dosud nacházet placenta nebo její část, také bývá rozšířená pánev. Na základě těchto znaků lékař určí, zda žena v nedávné době porodila. Obecně platí, že v důsledku plynutí času důkazy slábnou. V případě spáchání trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou je nezbytné, aby žena (matka) byla vypátrána v co nejkratší možné době, jelikož právě výše uvedené znaky porodu

⁶³ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 839 – 840.

mohou poměrně rychle vymizet a v důsledku toho, pak nemůže lékař s určitostí říci, že žena porodila v krátké době před prohlídkou. Včasné vypátrání matky je důležité i z toho důvodu, že žena může být ohrožena na životě, pokud při porodu došlo k nějaké komplikaci nebo nebyla zcela vypuzena placenta. V praxi se stává, že ženě se několik hodin po porodu udělá nevolno, trpí bolestmi břicha a podbřišku a je tím nucena sama vyhledat lékařské ošetření. Pokud lékař ošetří ženu po porodu, která u sebe nemá dítě a odmítá sdělit, kde se dítě nachází, měl by o tomto informovat orgán činný v trestním řízení. Na toto se v praxi policisté nespolehají, a i proto při pátrání po možné pachatelce nejprve osloví zdravotnická zařízení, zda neošetřili ženu, která byla krátce po porodu a neměla dítě u sebe. Konkrétní pachatelce pak bývá odebrán biologický materiál, aby bylo možné provést genetickou analýzu vzorku ženy a mrtvého dítěte. O provedené prohlídce lékař sepíše lékařskou zprávu, lépe odborné vyjádření, které v trestním řízení slouží jako listinný důkaz podle § 112 trestního řádu.

Další zjišťovanou skutečností může být ovlivnění matky návykovými látkami. Za tímto účelem vyžádá policejní orgán u podezřelé, případně obviněné, odběr biologického materiálu (krve) ve zdravotnickém zařízení. Následně je ve věci policejním orgánem opatřením přibrán podle § 105 trestního řádu soudní znalec z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství. Tento provede analýzu zaslání vzorku krve, kdy určí, zda se v krvi matky nacházela některá návyková látka a stanoví její hodnotu. Výsledkem jeho práce je znalecký posudek, který opět slouží jako důkazní prostředek v trestním řízení.

Podle § 116 trestního řádu v popisovaném případě dále policejní orgán přibere soudního znalce z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, který posoudí duševní stav pachatelky. Znalec se zaměří zejména na posouzení stavu nepřičetnosti nebo zmenšené přičetnosti. Pokud znalec dojde k závěru, že pachatelka je nepřičetná nebo zmenšeně přičetná, zároveň se vysloví o tom, zda pobyt pachatelky na svobodě je pro společnost nebezpečný.⁶⁴ Nelze zaměňovat stav nepřičetnosti nebo zmenšené přičetnosti se stavem „rozrušení způsobené porodem“, kdy toto je nutné mít na paměti při posuzování otázky, zda pachatelka

⁶⁴ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 841.

skutečně jednala v uvedeném stavu. Stav „rozrušení způsobené porodem“ musí posuzovat znalec z oboru zdravotnictví, odvětví porodnictví.⁶⁵

Znalec z oboru porodnictví se zaměří na posouzení, zda při konkrétním porodu bylo dosaženo vyššího stupně rozrušení, tedy stavu „rozrušení způsobené porodem“. Jak jsem již uvedla, tak tento vyšší stupeň se posuzuje s ohledem k běžnému rozrušení, které porod způsobuje průměrné rodičce. Porod samotný je totiž zpravidla stresující, zejména pro prvorodičky. Vystává zde obava o zdraví dítěte, o zdraví samotné matky, ale také obava z nové životní role a další. Porodník tedy musí posoudit, zda stupeň rozrušení byl vyšší a z jakých příčin. Jedná se především o situace, kdy porod neprobíhá fyziologicky, například z důvodu nepoměru mezi hlavičkou dítěte a pánví matky, při křeči dělohy nebo při porodu pánevním dnem. V potaz také porodník musí vzít to, zda rodička trpěla při porodu neúměrnou bolestí, k této je citlivější, nebo zda byla nadměru vyčerpaná porodem. Znalec bere v potaz i další okolnosti, které nejsou trestněprávně relevantní, ale mohou rozrušení posilovat. Patří sem porod o samotě, kdy u rodičky vzniká větší obava o její vlastní život, obava z výčitek rodiny nebo partnera, obava ze ztráty partnera, obava z toho, že mateřství jí zkomplikuje život, nebude moci studovat a podobně. Přihlíží i k psychickým změnám způsobeným laktací.⁶⁶ Porodník opět vypracuje znalecký posudek, který slouží jako důkazní prostředek v trestním řízení. Znalec však nerozhoduje o trestně právních záležitostech, a tak v konečném důsledku o stavu „rozrušení způsobené porodem“ rozhodují soudy. Časovým úsekem od kdy do kdy může trvat stav „rozrušení způsobené porodem“ jsem se již ve své práci zabývala v kapitole objektivní stránka trestného činu.

Jako jeden z prvních úkonů, které mají být provedeny v souvislosti s prohlídkou matky, by mělo být řádné ohledání jejího oblečení. Pochopitelně je možné to, že matka se již převlékla, ale pokud byla vypátrána dostatečně včas, pak právě na jejím oblečení může policejní orgán zajistit přínosné stopy. Rovněž

⁶⁵ ŠTEFAN, Jiří a Jiří HLADÍK. *Soudní lékařství a jeho moderní trendy*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3594-8, s. 180.

⁶⁶ Kučera, J.: *Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou*. In: *Beck-online* [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgnpxi4s7gvpvpxzrgm4q&groupIndex=0&rowIndex=>

by se měly orgány činné v trestním řízení zabývat otázkou osobních poměrů pachatelky, protože nejen okolnosti porodu, ale také její prožitky v době těhotenství mohou ve výsledku zapříčinit stav „rozrušení způsobené porodem“.

Závěrem této kapitoly uvádím, že ani skutečnost, že těhotná žena pomýšlela na usmrcení dítěte již v době těhotenství, kdy se nijak nepřipravovala na porod nebo těhotenství tajila, není důvodem pro vyloučení toho, že nakonec své dítě skutečně usmrtila ve stavu rozrušení pojednávaném výše, jak vyplývá například již z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR z roku 1974 sp. zn. 7 To 45/73. V takových případech je potřeba věnovat zvýšenou pozornost objasňování daného znaku subjektivní stránky trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou a závěr o tom, zda byl tento znak naplněn, musí vycházet z důsledného dokazování.⁶⁷

5.3 Použitelné důkazní prostředky

V této kapitole své práce se budu zabývat důkazními prostředky, které lze využít v případě spáchání trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou, kdy nejprve ale uvedu obecně, co může sloužit jako důkaz podle trestního řádu. *„Za důkaz může sloužit vše, co může přispět k objasnění věci, zejména výpovědi obviněného a svědků, znalecké posudky, věci a listiny důležité pro trestní řízení a ohledání.“*⁶⁸ S přihlédnutím k popisovanému trestnému činu se zaměřím na výpověď obviněné, výpovědi svědků, znalecké posudky a ohledání.

Výpověď obviněné je jako důkaz pro trestní řízení jedním ze zásadních, jelikož zpravidla jen žena zná veškeré okolnosti, které k jejímu jednání vedly, a které se uskutečnily. Aby výpověď obviněné mohla být považována za důkaz, je nutné, aby byly dodrženy určité náležitosti. Zejména se jedná o to, že žena nesmí být žádným způsobem ke své výpovědi donucována, stejně jako nesmí být nucena

⁶⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 25.1.1974 sp. zn. 7 To 45/73 In: <i>Beck-online</i> [online právní informační systém]. Nakladatelství C. H. Beck, © 2017. Dostupné z: https://www.beck-online.cz/bo/document-view.seam?documentId=njptcojxgzpxexzthbpxi4q&groupIndex=0&rowIndex=0_

⁶⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 797.

k doznání se ke spáchání činu. Rovněž ve své výpovědi může uvádět nepravdivé informace, vyjma toho, aby označila jinou osobu za pachatele vraždy dítěte. Podle § 36 odstavec 3 trestního řádu musí mít obviněná obhájce už v přípravném řízení, který tedy musí být přítomen u výslechu obviněné.⁶⁹ Vyslýchající by se pak u samotné výpovědi měl zaměřit na zjišťování rodinných a majetkových poměrů, ale také na objasnění podstaty sděleného obvinění a poučení o právech a povinnostech obviněné. Poté by obviněná měla mít možnost se ke svému činu podrobně vyjádřit a až následně by jí měl vyslýchající klást doplňující otázky, které umožní odstranění nejasností nebo rozporů ve výpovědi. Výpověď by měla být zaměřena na zjištění všech dostupných informací ohledně těhotenství ženy. Tedy jakým způsobem a kdy zjistila, že je těhotná, zda se někomu s touto informací svěřila, případně komu. Dále zda je jí známo, kdo je otcem dítěte a zda věděl o jejím těhotenství. Nesmí být opomenuta informace, zda navštívila gynekologa, případně jakého, kdy naposled. Pokud jej nevyhledala, tak z jakého důvodu. Zřejmě by nebylo na škodu zjistit i skutečnost, zda před zjištěním gravidity docházela na pravidelné preventivní gynekologické prohlídky. Případně ke komu a z jakého důvodu a kdy s tím přestala. Dále by měla výpověď objasnit, zda a kdy žena poprvé cítila pohyby plodu. Rovněž by výpověď měla obsahovat informace o samotném porodu. Zejména pak kdy a kde žena porodila. Zda se na porod připravovala a jakým způsobem. Zda o proběhnuvším porodu někomu řekla, nebo mu byl dokonce někdo přítomen. Zásadní jsou také informace ohledně dítěte. Tedy jak dítě vypadalo, zda plakalo, dýchalo a podobně. Dále by měla žena sdělit, po jak dlouhé době z ní vyšla placenta a jak se chovala po porodu. Zda uklidila, nebo zda kupříkladu omdlela nebo usnula. Podstatnou je i informace o tom, jak naložila s tělíčkem novorozence. V případě, kdy žena potřebné informace neuvede sama ve svém monologu, pak by na ně měla být nepřímo dotázána. Otázky by měly být srozumitelné a jasné, zároveň nesmějí být kladeny otázky, které by naznačovaly nepravdivé a klamavé okolností, a které by jakkoliv obviněnou směřovaly k tomu, jak má odpovědět (kapciózní a sugestivní otázky).⁷⁰

⁶⁹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7.

⁷⁰ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4, s. 263.

Výpověď musí být následně obviněné přečtena nebo předložena k přečtení, tato má možnost se k ní vyjádřit, změny se případně poznamenají do protokolu. Poté obviněná podepíše všechny strany protokolu.

Jelikož výpověď obviněné je velmi subjektivní a může být účelově zkreslena tak, aby se žena vyhnula odsouzení za trestný čin vraždy podle § 140 trestního zákoníku, je nutné provádět i další dokazování. Dalším důkazem může být výpověď svědka, pokud nějaký existuje. Podle § 97 trestního řádu je každý povinen vypovídat jako svědek o skutečnostech, které jsou mu známy o trestném činu, pachateli nebo okolnostech, jež jsou důležité pro trestní řízení.⁷¹ I v této povinnosti existují jisté výjimky, kdy pro účely mé práce budu hovořit o výjimce, která vychází z § 100 trestního řádu:

„(1) Právo odepřít výpověď jako svědek má příbuzný obviněného v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, osvojenec, manžel, partner a druh; ...

(2) Svědek je oprávněn odepřít vypovídat, jestliže by výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozcenci, osvojiteli, osvojeneci, manželu, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by právem pocítoval jako újmu vlastní.“⁷²

Z tohoto ustanovení jasně plyne, kdo nemusí poskytnout orgánům činným v trestním řízení výpověď jako svědek. Pokud i přesto k výpovědi svědka dojde, pak je potřeba říci, že se opět jedná o subjektivní pohled na skutečnosti důležité pro trestní řízení, jelikož i svědek, stejně jako obviněná, vnímal tyto skutečnosti ze svého úhlu pohledu svými smysly. Zde je také na místě uvést, že svědkem nemůže být soudní znalec, který vypracoval znalecký posudek, tento je pak vyslýchán jako znalec.

U výpovědi svědka se vyslýchající zaměří na zjištění jeho osobních poměrů, především jeho vztahu k obviněné. Rovněž jej náležitě poučí a následně musí uvést, jaký je jeho poměr k projednávané věci. Poté je i svědkovi dána možnost, aby se ke všem okolnostem vyjádřil bez přerušování on sám tak, jak je vnímal. Poté vyslýchající opět může klást doplňující otázky, které by měly odstranit

⁷¹ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. .Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7.

⁷² JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. .Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 811 – 812.

případné nejasnosti nebo rozpory. Otázky musejí být jasné a srozumitelné a stejně jako u obviněné nesmějí navádět k odpovědi a nesmějí představovat klamavé a nepravdivé okolnosti.⁷³ Svědek je povinen vypovídat pravdivě, jinak se vystavuje nebezpečí trestního stíhání pro trestný čin křivé výpovědi podle § 346 trestního zákoníku.

V případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou je pravděpodobné, že odepřou výpověď rodiče obviněné, její partner, manžel nebo druh, dokonce i sourozenci. Osobně si myslím, že ve většině případů však převládne nepochopení jednání obviněné, nebo obava o ní, a výpověď poskytnou i výše uvedení. K výpovědi je samozřejmě nutné přistupovat i s ohledem na to, kdo jako svědek vypovídá. Pokud se jedná například o matku, tato se pravděpodobně bude snažit svou dceru vylicít jako člověka bezproblémového, hodného, který jednal právě v onom rozrušení způsobeném porodem. Pokud vypovídat bude bývalý partner, se kterým se žena v době těhotenství rozešla ve zlém, tento se jí bude zřejmě snažit naopak očerňovat. Z výpovědí svědků by mělo vyplynout především to, jak se žena chovala v průběhu těhotenství, zda okolí, případně rodina, o jejím těhotenství věděli, zda těhotenství tajila, zda zpozorovali nějaké příznaky těhotenství, zda se na těhotenství obviněné ptali, zda se obviněná připravovala na porod a podobně. Dále může být z výpovědí svědků zjištěno, zda žena porodila doma nebo mimo domov, zda byl slyšet dětský pláč, zda se žena vrátila domů již po porodu bez dítěte, jak se chovala, jak vypadala, jaké měla oblečení a podobně.

Jako výpověď obviněné, tak i výpovědi svědků musejí být zcela nepochybně zkresleny subjektivním vnímáním skutečností. I z toho důvodu budou stěžejními důkazy znalecké posudky. Znaleckou činnost upravuje zákon číslo 254/2019 Sb., Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech⁷⁴, a k němu prováděcí vyhláška číslo 503/2020 Sb., Vyhláška o výkonu znalecké činnosti⁷⁵. Znalcem může být fyzická osoba, která splní podmínky dle uvedeného

⁷³ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4, s. 268.

⁷⁴ Zákon č. 254/2019 Sb., o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech.

⁷⁵ Vyhláška č. 503/2020 Sb., o výkonu znalecké činnosti.

zákonu. Takový znalec je pak veden v seznamu znalců, je mu vydán průkaz znalce a následně disponuje i pečeti znalce. Je oprávněn vyhotovovat znalecké posudky v jeho oboru a odvětví, případně specializaci. O přibrání znalce rozhoduje orgán činný v trestním řízení, který opatřením znalce přibere v případech, kdy je nutné vyhotovení znaleckého posudku, a to podle § 105 trestního řádu nebo podle § 116 trestního řádu. Jak jsem již uvedla v případě spáchání trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou jsou stěžejní tři, případně čtyři, znalecké posudky. Jedná se o znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství, který vyhotovují dva lékaři, jež provádějí soudní pitvu mrtvého novorozence. K obsahu znaleckého posudku jsem se již vyjádřila. Dalším důležitým znaleckým posudkem může být znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví soudního lékařství, pokud je potřeba u pachatelky určit, zda byla ovlivněna návykovou látkou a do jaké míry. Důležitým je rovněž znalecký posudek z oboru zdravotnictví, odvětví psychiatrie, který slouží k posouzení případné nepřičetnosti nebo zmenšené přičetnosti matky novorozence. Nejdůležitějším znaleckým posudkem je pak ten z oboru zdravotnictví, odvětví porodnictví. Zde se znalec zaměřuje na určení, zda k jednání matky došlo ve stavu „rozrušení způsobené porodem“. O obsahu znaleckého posudku z odvětví porodnictví jsem již ve své práci hovořila. V konečném důsledku o právní kvalifikaci skutku a posouzení znaleckých posudků rozhodují soudy.

Znalecké posudky jsou tvořeny titulní stranou, částí nálezu, vlastního posudku, znalecké doložky a pečeti, případně příloh.⁷⁶ V části nálezu znaleckého posudku jsou uvedeny všechny poznatky, které jsou důležité pro vypracování znaleckého posudku. Nález by měl být stručný a srozumitelný. Je potřeba dbát na správnost, pravdivost a úplnost nálezu, jelikož bez toho není možné vytvořit správný vlastní posudek. Vlastní posudek musí být srozumitelný, stručný, úplný, zdůvodněný a odborný. Musí odpovídat na všechny zadané otázky a musí potvrzovat nebo vyvracet jen to, co je možné dokázat.⁷⁷

⁷⁶ NOVOTNÝ, František. *Trestní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4, s. 281.

⁷⁷ ŠTEFAN, Jiří a Jiří HLADÍK. *Soudní lékařství a jeho moderní trendy*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3594-8, s. 155.

V neposlední řadě je v případě vraždy novorozence matkou důležitým důkazním prostředkem i ohledání. Prohlídkou těla obviněné, prohlídkou a pitvou mrtvolky dítěte, stejně jako vyšetřením duševního stavu obviněné jsem se ve své práci již zabývala. Také jsem pojednávala o ohledání místa činu, případně nálezu novorozence, jeho širšího okolí a řádné dokumentaci veškerého ohledání. V této části doplním informace k ohledání místa a věci podle § 113 trestního řádu.

Ohledání jako takové umožňuje zjistit skutečnosti důležité pro trestní řízení, a to pomocí bezprostředního a přímého smyslového pozorování, které musí být řádně zadokumentováno.⁷⁸ Ohledáním místa činu (nálezu mrtvolky) rozumíme ohledání určitého prostoru, které umožňuje orgánům činným v trestním řízení utvořit si představu o místě činu, jeho charakteristice, ale také umístění předmětů. V případě vraždy novorozence matkou je vhodné provést ohledání i širšího okolí místa činu nebo nálezu, jelikož i tam se mohou nacházet kriminalisticky relevantní stopy. Při ohledání je důležité se zaměřit i na ohledání předmětů v okolí místa činu nebo nálezu, jelikož tyto mohou mít souvislost se zraněními způsobenými dítěti. Rovněž je nutné ohledat obalový materiál, ve kterém bylo dítě nalezeno. Důsledné ohledání může vést ke zjištění matky dítěte. Ohledání v tomto případě provádí policejní orgán jako neodkladný a neopakovatelný úkon, jelikož s odstupem doby by mohlo dojít ke znehodnocení důkazů (například vyvezení kontejnerů, kde bylo dítě nalezeno). Protokol o provedeném ohledání je tvořen třemi částmi, kdy v první jsou uvedeny podmínky ohledání, jako jsou světelné podmínky, povětrnostní podmínky, samozřejmě je zde uvedeno, kdo, kdy a kde ohledání provedl. Ve druhé části jsou zadokumentovány informace, kde se dané místo nachází a jakým způsobem je možné se k němu dostat, dále je zde důsledně popsáno místo činu nebo nálezu a jeho okolí, jak vypadá v době ohledání, co se zde nachází a kde přesně, a zjištěné a zajištěné stopy. Ve třetí části jsou shrnuty zajištěné stopy, přítomnost znalce, psůvoda se služebním psem a další skutečnosti. Protokol musejí podepsat všechny osoby, které ohledání provedly a také nezúčastněná osoba, která byla ohledání přítomna. Tou bývá zpravidla

⁷⁸ JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7, s. 838.

oznamovatel. K ohledání by měl být vytvořen i plánec, případně náčrtek místa, a fotografická dokumentace.

6 Příčiny páčání a možná prevence v případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou

V této kapitole své práce budu pojednávat o problematice příčin, které mohou vést ženy ke spáchání trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou a následně o možné prevenci této kriminality.

Mezi příčiny, které mohou ženu vést ke spáchání tak závažného činu, kterým se zabývá ve své práci, můžeme jistě zařadit například ekonomické důvody, v některých případech možná i biologické predispozice, ale podle mého názoru je to především sociální prostředí, ve kterém žena vyrůstá a žije. Považuji za důležité zmínit, že mnou pojednávané příčiny neopodstatňují právní kvalifikaci skutku jako vraždu novorozeného dítěte matkou, ale jedná se o příčiny, které mohou velkou měrou podpořit stav „rozrušení způsobené porodem“.

Pokud jsem hovořila o biologických predispozicích, měla jsem v tomto konkrétním případě na mysli zejména takové dispozice, které mohou negativně ovlivňovat porod. Jednou takovou dispozicí je kupříkladu úzká pánev, kterou mohla žena geneticky zdědit po své matce nebo babičce. Úzká pánev může při porodu působit negativně, jelikož matka musí během porodu vyvinout větší úsilí, než je obvyklé, dochází ke značnějším bolestem a také hrozí větší poranění, případně větší ztráta krve. Pokud žena rodí větší dítě, pak se taková dispozice projeví jistě ještě intenzivněji. Dalším dědičným faktorem může být oblast psychiky, která může být děděna z matčiny i otcovy strany, třebaže ob generací. Žena může být náchylnější na bolest, strach, úzkosti nebo deprese. Tyto vlastnosti pak zcela jistě nepřispívají její psychické pohodě v době těhotenství a stupňují se blížícím se porodem. Další příčinou může být závislost ženy na alkoholu nebo jiné návykové látce, která může být rovněž dána dědičností, zde se ale prolíná i aspekt sociální a ekonomický. Konkrétně u případu pojednávaného trestného činu si nedokáži představit další biologické faktory, které by ženu ovlivnily takovým způsobem, aby se onoho činu dopustila.

V dřívější době ženy měly odlišnou roli ve společnosti než ženy v dnešní době. V minulosti byly ženy chápány jako ty, které se mají starat o domácnost, uklízet, prát, vařit, starat se o děti, vychovávat je a podobně. V této době byl muž tím, kdo měl finančně zabezpečit rodinu. Tím tedy do jisté míry ženy nemusela

sužovat obava z finanční nedostatečnosti, ačkoliv pokud muž nedokázal rodinu finančně zabezpečit, zcela bez pochyb tento faktor na ženu dopadal i v dobách minulých. Možná o to intenzivněji, že by muži měla „přítížít“ tím, že mu oznámí, že rodina se rozroste o dalšího člena. Nelze říci, že ekonomický faktor by neovlivňoval ženy v minulosti, spíše byly ovlivněny odlišným způsobem než dnes.

V současné době je situace ve většině rodin nastavena tak, že pracuje muž stejně jako žena, oba se tedy podílejí na finančním zabezpečení rodiny. Oba se také podílejí na zajištění chodu domácnosti, podílejí se na domácích pracích i na péči o děti a na jejich výchově. V některých rodinách zůstává dokonce na rodičovské dovolené s dítětem muž, povětšinou v případech, kdy žena má v zaměstnání vyšší postavení nebo vydělává více peněz. V dnešní době nelze jasně říci, kdo z rodičů, jakou roli zastává. Žena je ale ovlivněna ekonomickým faktorem také, kdy může dojít k situaci, že bez příjmu jednoho z rodičů dítěte rodina nebude mít dostatek peněz, i přesto, že jednomu z nich bude vyplácen rodičovský příspěvek. O poznání tíživější je však situace pro ženu, která je v době těhotenství sama nebo očekává, že po porodu dítěte bude finančně závislá pouze sama na sobě. Taková situace je bezpochyby velice složitá. Žena musí počítat s tím, že minimálně na určitou dobu přijde o své zaměstnání, pokud tedy vůbec nějaké má, a její příjem se tak razantně sníží. Žena se může obávat toho, že o zaměstnání přijde úplně, ale také toho, že nebude schopna ze svého příjmu zajistit bydlení pro sebe a dítě, jídlo a další potřeby pro dítě i pro ní samotnou. Jak už jsem naznačila, tak pro ženy, které zaměstnání vůbec nemají, a dosud byly finančně závislé na někom jiném, je situace ještě tíživější.

Domnívám se, že nejzásadnějšími jsou v tomto případě příčiny sociální. Takových příčin může být velké množství. Já se pokusím vyjmenovat a popsat alespoň některé z nich. Jedním faktorem může být to, že mladá žena, která bydlí u rodičů, otěhotní. Těhotná dívka je pak ve složitém postavení, a i v dobře fungujících rodinách má dívka obavu o svém těhotenství rodičům říci. Nebudu se zde zabývat dobře fungujícími rodinami, spíše těmi, ve kterých je těhotenství mladé dívky zásadním problémem. Těhotenství může představovat nepřekonatelný problém z mnoha příčin. Například v situaci, kdy rodiče těhotné zastávají názor, že k pohlavnímu styku by mělo docházet až po svatbě. Také v případech, kdy rodiče si představují pro těhotnou dceru jiného partnera, než je

otec dítěte. Někteří rodiče zastávají názor, že dítě v mladém věku může dívce zkazit život, protože nebude schopna dostudovat nebo si najít práci, že nebude schopna se o dítě postarat. Oni sami v tom pomoc nenabídnou a těhotná s ní nemůže počítat. Někteří rodiče v těhotenství mladé dcery mohou vidět zostuzení a mají obavy, co by řeklo jejich okolí. Už pouhé výčitky těhotnou přivádějí do špatného psychického stavu. Rodiče na ní mohou tlačit, aby podstoupila interrupci nebo se dítěte po porodu vzdala. I takový nátlak způsobuje nemalé psychické potíže, jelikož těhotná dívka patrně sama neví, co má dělat a jak vše zvládnout. V některých případech intenzita obavy z rodičů může vést k tomu, že dívka rodinu opustí. V jiných zase rodiče těhotnou vyhodí z domu. Zde se pak mísí ekonomický a sociální aspekt, kdy žena nemá podporu rodiny, ani finance potřebné pro život. Další příčinou může být reakce partnera na těhotenství ženy. O kladné reakci zde zase nebudu dlouze pojednávat, jelikož v případě trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou je podstatná spíše ta záporná reakce. Pokud partner na ženu tlačí, aby se dítěte zbavila nebo vyhrožuje, že ji opustí, je to zcela nepochybně další příčina špatného psychického stavu těhotné. V některých případech partner nevěří, že dítě, které žena čeká, je jeho. I taková nedůvěra působí záporně na psychiku ženy. Pokud navíc otec dítěte ženu opustí, pak se k sociální příčině opět přidružuje i ta ekonomická.

Považuji za nutné uvést, že jednotlivé příčiny, které jsem zde vyjmenovala, se zpravidla nevyskytují samostatně, ale nabalují se na sebe, což zapříčiňuje špatný psychický stav ženy již v době těhotenství. Pokud se i přesto těhotná žena rozhodne, že vše zvládne a o dítě se po porodu postará, může následkem jejího psychického stavu v době těhotenství dojít k tomu, že při porodu nebo bezprostředně po něm je tak silně rozrušena porodem, že své dítě usmrtí, i když za běžných okolností na to ani nepomyslela. Jak jsem již ve své práci uvedla, stav „rozrušení způsobené porodem“ nemůžeme vyloučit ani u ženy, která své těhotenství tajila a na porod se nijak nepřipravovala.

Mnou výše uvedeným příčinám by mohly pomoci způsoby prevence, které jsou v dnešní době poměrně snadno dostupné, a ke kterým je dostupné i velké množství informací. Já osobně za vhodnou prevenci považuji různé psychiatrické nemocnice, psychologické, rodinné, případně partnerské poradny, mnoho druhů

dostupné antikoncepce, možnost interrupce, babyboxy a v neposlední řadě možnost odložení dítěte hned po porodu.

Pro objasnění, proč považuji i psychiatrickou nemocnici za možnost prevence, uvádím, že pomoc spatřuji v možnosti odvykání při závislosti na návykových látkách. Pokud je žena závislá na alkoholu nebo jiné návykové látce a otěhotní, do jisté míry jí může pomoci od jejích obav z porodu a zvládnutí mateřství odvykací program, který poskytují různá psychiatrická zařízení. Za předpokladu, že by žena dokázala abstinovat, může se její psychický stav zlepšit. Také jí může být poskytnuta tolik potřebná pomoc ze strany rodiny, která s ní ukončila vztahy právě z důvodu závislosti ženy. Může se zlepšit i její sociální postavení a ekonomická situace. Abstinující žena má pak možnost poskytnutí pomoci od různých azylových domů nebo charit, které dokáží pomoci s poskytnutím bydlení nebo později pomoci při hledání zaměstnání a podobně. Jsem si vědoma toho, že odvykání samo o sobě není lehkou záležitostí a je závislé na vůli daného člověka. Myslím si, že pro ženu v tíživé situaci, která navíc otěhotní, bude zbavování závislosti ještě složitější, ale pokud se jedná o ženu, která své dítě chce a chce jej vychovávat, má podle mého k odvykání obrovskou motivaci. Ze statistik, které budu uvádět v další kapitole své práce, ale vyplývá, že ani jedna žena se nedopustila svého jednání pod vlivem návykové látky.

Psychologické, rodinné a partnerské poradny mohou pomoci při hledání řešení vyvstalé situace jak ženě samotné, tak jejímu partnerovi nebo rodině. V dnešní době existuje velké množství psychologů, kteří jsou schopni těhotné ženě pomoci se zvládnutím její situace, pokud ona sama chce a některého z nich vyhledá. Rozhovory s psychologem mohou ženě usnadnit její rozhodování, ale také zlepšit psychický stav, kdy v průběhu návštěv lékaře je schopna sama dojít k nejlepšímu řešení. V případě partnerských a rodinných poraden je situace podle mého názoru složitější, jelikož návštěva takového zařízení vyžaduje, aby o řešení situace stála žena, ale i její partner nebo rodina. Poradny přitom mohou pomoci nalézt vhodné řešení, a tím zlepšit vztahy v partnerství nebo rodině a tím samotný psychický stav ženy.

Jednou z nejběžnějších forem prevence je užívání antikoncepce. Pokud žena neotěhotní, nemůže se dopustit trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Antikoncepce je prostředek k zabránění otěhotnění, který však není

100% účinný, jeho účinnost se liší v závislosti na konkrétním druhu antikoncepce. Antikoncepci můžeme rozdělit na mužskou a ženskou, stejně jako na volně prodejnou a takovou, pro jejíž získání je potřebné navštívit gynekologa. Vůbec nejúčinnější antikoncepční metodou je sexuální abstinence, kdy tuto podle mého názoru u většiny lidí nelze očekávat a už vůbec jí snad vyžadovat. Užívání antikoncepce je výhradně na uvážení sexuálně aktivního člověka. Běžně dostupným druhem antikoncepce je kondom, pesar nebo spermicidní krémy a globule. Další možností je pak pro ženu užívání hormonální antikoncepce ve formě pilulek, antikoncepční náplasti nebo zavedení některého druhu nitroděložního tělíska. Rovněž existuje možnost sterilizace ženy, což je zjednodušeně řečeno malý operační výkon spočívající v přerušení vejcovodů. U mužů je to vasktomie, při které dojde k přerušení chámovodů. Dalším druhem antikoncepce je postkoitální antikoncepce, kterou je možno užít po nechráněném pohlavním styku, a která má rovněž zabránit otěhotnění. Jedná se například o Postinor, Aftornor a další. Tématem mé práce však není antikoncepce, proto se nebudu zabývat podrobnějšími informacemi o ní. Jsem si vědoma toho, že užívání antikoncepce je závislé na zodpovědnosti konkrétního jedince, ale také na jeho náboženském vyznání i ekonomické situaci. Antikoncepce může být značně finančně náročná, některé ženy nemohou určité druhy užívat ze zdravotních důvodů, jiné nemohou antikoncepci užívat z náboženských důvodů. Přesto jsem přesvědčena, že pokud žena otěhotnět nechce má v dnešní době tak velké množství výběru antikoncepce, že k otěhotnění dojít nemusí. Zřejmě vyjma žen, které nemohou užívat žádnou antikoncepci z náboženských důvodů. Ještě doplním, že s ohledem na množství antikoncepčních pomůcek a přípravků, které jsou v současné době dostupné, mají dnešní ženy velkou výhodu oproti ženám z dřívější doby, které tak velké možnosti výběru neměly.

Pokud k otěhotnění dojde, pak existuje v České republice možnost interrupce. Interrupce je umělé přerušení těhotenství. Lidský plod je chráněn ustanoveními trestního zákoníku uvedenými v jeho zvláštní části hlavě I, dílu 4, a proto aby byla interrupce legální, nesmí být naplněny znaky skutkové podstaty některého z trestných činů uvedených v trestním zákoníku. Interrupce se dále řídí zákonem číslo 66/1986 Sb., Zákon České národní rady o umělém přerušení těhotenství a jeho prováděcí vyhláškou ministerstva zdravotnictví číslo

75/1986 Sb. Umělé přerušení těhotenství je možné provést na základě písemné žádosti těhotné ženy, kterou předloží svému gynekologovi. Interrupce může být provedena nejpozději do ukončeného 12. týdne těhotenství, přesněji 11 týdnů a 6 dnů, přičemž stáří plodu vyšetří lékař pomocí ultrazvuku. Později je možné uměle ukončit těhotenství pouze ze zdravotních důvodů do 24. týdne. Zákonnou interrupci může provést pouze lékař. V současné době je do 7. týdne využívána metoda chemické interrupce, která je šetrnější.

Úskalí zde spatřuji v tom, že interrupci je možné provést pouze za předpokladu, že ženě nebyl obdobný zákrok proveden v posledním půl roce. Také mohou nastat potíže, když o interrupci chce požádat dívka do šestnácti let věku, kdy provedení takového zákroku vyžaduje souhlas rodičů. U dívek do osmnácti let věku pak musí lékař rodiče o zákroku informovat. V uvedených případech pak může být dívce nebo ženě znemožněno umělé přerušení těhotenství, což může následně vést k psychickým problémům ženy spojeným s nechtěným těhotenstvím. I nyní bych ráda poukázala na to, že v současné době mají ženy mnohem větší možnosti o sobě a svém těhotenství rozhodovat, než tomu bylo v minulosti. Dá se říci, že od roku 1957 (přijetí Zákona o legalizaci umělých potratů) až do doby účinnosti zákona číslo 66/1986 Sb. žena nemohla samostatně rozhodovat o svém těhotenství. Byly zřízeny tzv interrupční komise, před které žena musela předstoupit, pokud chtěla podstoupit interrupci, a zdůvodňovat a obhajovat, z jakého důvodu je pro ní interrupce nutná. Důvodem pro interrupci byly jen zdravotní důvody a důvody hodné zvláštního zřetele, což byl například pokročilý věk, ztráta manžela, ekonomické důvody nebo nemanželské těhotenství. Nikdy si ale žena nemohla být jistá, že jí bude interrupce komisí schválena a navíc vypovídání před komisí o tak intimní záležitosti pro ní bylo psychicky velmi náročné.⁷⁹ I z toho důvodu v 50. až 80. letech ženy podnikaly nejrůznější snahy o nezákonné přerušení těhotenství.

Dalším podle mého názoru důležitým prvkem prevence je zřízení babyboxů. Babybox je místo, kam může matka v situaci, kdy se domnívá, že se o novorozence není schopna postarat, odložit naprosto bez obav své dítě. Odložení do babyboxu je beztrestné a anonymní. Babyboxy jsou ventilované,

⁷⁹ Historie interrupcí v ČR. *Profairplay* [online]. 3.12.2018. Dostupné z: <https://www.profairplay.cz/historie-interrupci-v-cr/>.

klimatizované a díky bezpečné signalizaci, která značí umístění dítěte do boxu, se dítěti neprodleně dostane veškeré lékařské péče a následně sociální pomoci. První babybox v České republice byl zřízen roku 2005 ve Vinohradské nemocnici. V současné době je na území naší republiky již celkem 81 babyboxů a 8. března 2022 bude otevřen 82. babybox. Do babyboxů bylo od doby zřízení prvního z nich na území České republiky odloženo již přes 230 dětí.⁸⁰ Ačkoliv odložením dítěte do babyboxu mu matka odepírá jistá práva, zejména pak právo znát biologický původ, já osobně se domnívám, že nic nepřevýší právo dítěte na život. A právě toto právo je dítěti uložením do babyboxu matkou dáno. Osobně zastávám názor, že je lepší, aby dítě bylo živé, zdravé a vyrůstalo alespoň v dětském domově, než aby žilo jako nechtěné s biologickou matkou nebo dokonce v péči takové matky zemřelo či bylo zavražděno.

Žena má dále možnost využít institutu utajeného porodu. Jeho podmínky upravuje zákon číslo 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování. Zjednodušeně lze říci, že žena porodí ve zdravotnickém zařízení, kde je jí poskytnuta veškerá potřebná péče, která je stejně tak poskytnuta novorozenci. Žena však rodí anonymně a dítě pak nechá v porodnici. Děti jsou následně předány určeným osobám, do určených zařízení nebo do pěstounské péče.⁸¹

Jsem si velmi dobře vědoma toho, že preventivní opatření, která jsem zde vyjmenovala a stručně popsala, nemohou úplně potlačit možnost spáchání trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Jsem však přesvědčená o tom, že pokud by ženy využívaly prevence a byly se všemi možnostmi obeznámeny, pak by se mohl snížit počet těchto trestných činů na úplné minimum a dokonce by se mohl snížit počet vražd dětí obecně. Domnívám se, že znalost výše uvedených možností by mohla pozitivně působit na psychiku ženy v době těhotenství a některé z nich by mohly dokonce opravdu předcházet situacím, které způsobují stav „rozrušení způsobené porodem“.

⁸⁰ *Babybox* [online]. 2010. Dostupné z: <https://www.babybox.cz/>.

⁸¹ Zákon č. 372/2011 Sb., Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

7 Komparace se švýcarskou právní úpravou

V této kapitole své práce poukáži na rozdílnost právní úpravy platné v České republice a té, která je platná na území Švýcarska.

Švýcarský trestní zákoník (Strafgesetzbuch) upravuje trestný čin „zabití novorozence“ ve svém § 116. Z tohoto ustanovení vyplývá, že pokud matka zabije své dítě během porodu nebo pod vlivem porodu, trestá se odnětím svobody až na tři roky nebo pokutou.⁸²

Ve srovnání s českou právní úpravou můžeme říci, že objektem tohoto trestného činu je v České republice, stejně jako ve Švýcarsku, život novorozeného dítěte. Subjektem je v obou případech matka novorozence. Objektivní stránku v případě české právní úpravy tvoří jednání matky, které může mít formu konání i opomenutí, stejné to je i v případě švýcarské právní úpravy, což pramení z ustanovení § 11 trestního zákoníku. Pro naplnění znaků charakterizujících subjektivní stránku daného trestného činu je v naší právní úpravě vyžadováno úmyslné zavinění. Ačkoliv ve švýcarském trestním zákoníku není v ustanovení § 116 výslovně určeno, že čin musí být spáchán úmyslně, toto vyplývá z ustanovení § 12 trestního zákoníku Švýcarska. Česká právní úprava dále vyžaduje, aby matka čin spáchala při porodu nebo bezprostředně po něm a ve stavu rozrušení způsobené porodem. Oproti tomu švýcarská právní úprava subjektivní stránku vztahuje na usmrcení během porodu nebo pod vlivem porodu. V podstatě by se ale dalo říci, že se jedná o shodný znak, jelikož „pod vlivem porodu“ může být chápáno jako v „rozrušení způsobené porodem“, které může nastat v době při porodu, ale jak jsem již vysvětlila výše, i bezprostředně po něm.

Důvod, proč jsem si vybrala právě švýcarskou právní úpravu je rozdílnost možného trestu za spáchaný čin. Zatímco český trestní zákoník stanoví, že trest odnětí svobody může být matce uložen v délce trvání od tří do osmi let, švýcarský trestní zákoník je v této oblasti velmi mírný, jelikož stanovuje trest odnětí svobody do tří let nebo uložení pokuty. Pro mě je trest, který stanoví švýcarský trestní zákoník, vcelku nepochopitelný a zdá se mi až bagatelní. Na druhou stranu, pokud přihlédnu k národní kultuře Švýcarska, ale i k faktu, že pokud žena svůj čin spáchá

⁸² Schweizerisches Strafgesetzbuch. *Fedlex* [online]. 1937, 21.12.1937. Dostupné z: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/de#book_2/tit_1/lv_1/lv_d4e363.

opravdu v onom nutném rozrušení, pak je asi dostatečně potrestána už tím, že nemá možnost starat se o své dítě a vychovávat jej.

8 Trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou v praxi

Pro potřeby této kapitoly mé práce jsem čerpala data ze statistických přehledů kriminality Policejního prezidia České republiky⁸³ a data ze statistických ročenek kriminality ministerstva spravedlnosti⁸⁴, která jsou volně dostupná na internetových stránkách uvedených subjektů.

Ze statistik Policejního prezidia České republiky, která jsou dostupná od roku 2000, jsem zjistila, že v roce 2000 Policie České republiky evidovala celkem šest případů, které byly policejním orgánem právně kvalifikovány jako trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou. Z toho pět skutků policie objasnila. V roce 2001 se jednalo o jeden skutek, který byl objasněn, stejně jako v roce 2002. V roce 2003 statistiky uvádějí, že došlo ke spáchání celkem tří skutků, ze kterých byl jeden objasněn a u jednoho nebylo v daném roce vyšetřování ukončeno. V letech 2004 a 2005 policie neevidovala žádný trestný čin vraždy novorozence matkou. V roce 2006 došlo ke dvěma skutkům, které byly objasněny. V letech 2007 až 2009 nebyl spáchán žádný uvedený zločin. V letech 2010 až 2013 došlo v každém roce k jednomu skutku, který byl objasněn. V roce 2014 k žádnému pojednávanému skutku nedošlo a v roce 2015 došlo k jednomu. V roce 2016 pak policie evidovala jeden skutek, který byl objasněn a dopustila se jej cizinka. Od roku 2017 do konce roku 2021 neeviduje Policie České republiky ve svých statistikách trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou.

Ze statistických ročenek kriminality uvedených na internetových stránkách ministerstva spravedlnosti vyplývá, že v letech 1994 až 2004 státní zastupitelství, ani soudy neevidovaly žádný případ spáchání uvedeného trestného činu. Za rok 2005 byly odsouzeny dvě ženy. Jedna ve věku 20 až 24 let a druhá ve věku 25 až 29 let, přičemž obě byly odsouzeny k trestu odnětí svobody v délce trvání od jednoho roku do pěti let. V roce 2006 byly stíhány dvě ženy, které byly obžalovány a následně odsouzeny. Jedna z nich byla mladistvá, druhá ve věku 20 až 24 let. Oběma byl uložen podmíněný trest odnětí svobody, jedné byl nařízen

⁸³ Statistiky kriminality. *Policie* [online]. Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

⁸⁴ Ročenky MSp. *Portal justice* [online]. Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>.

i výkon ochranného léčení. Jedna z žen byla označena za zvlášť nebezpečnou recidivistku. V roce 2007 byly rovněž stíhány dvě ženy, které byly obžalovány. Mladší z nich ve věku 20 až 24 let byla obžaloby zproštěna. Starší žena ve věku 30 až 39 let byla odsouzena k trestu odnětí svobody na dobu v rozmezí od jednoho roku do pěti let. V roce 2008 žádné státní zastupitelství na území České republiky neřešilo případ daného trestného činu. Soudy však řešily případy dva. Ve statistice soudu spatřuji nesrovnalosti, jelikož v této je uvedeno, že odsouzeny byly dvě osoby, ale jen jedna z nich byla žena. Následně v uvedení věku odsouzené osoby se ale dají napočítat celkem tři odsouzené osoby. Domnívám se, že zde došlo k administrativní chybě. Podle dalších údajů mělo dojít ke dvěma podmíněným odsouzením k trestu odnětí svobody. V roce 2009 nevykazuje statistika žádný pojednávaný trestný čin. V roce 2010 byla odsouzena jedna mladistvá žena ve věku od 15 do 17 let, které byl nařízen výkon ochranného léčení a zároveň jí byl uložen podmíněný trest odnětí svobody. V roce 2011 byly odsouzeny dvě ženy. Starší žena ve věku od 40 do 49 let byla odsouzena k výkonu trestu odnětí svobody v době trvání v rozmezí od jednoho roku do pěti let. Mladší žena ve věku od 20 do 24 let byla odsouzena k výkonu trestu odnětí svobody, který byl podmíněně odložen. V roce 2012 opět nebyl řešen případ vraždy novorozeného dítěte matkou. V roce 2013 byla stíhána a obžalována jedna žena, kdy tato byla odsouzena až v roce 2014, a to k trestu odnětí svobody, který byl opět podmíněně odložen. Od roku 2015 do roku 2019 žádné státní zastupitelství ani žádný soud na území naší republiky neneviduje případ předmětného trestného činu. Statistické ročenky kriminality za rok 2020 a 2021 nejsou dostupné.

Pro větší přehlednost výše uvedených dat přikládám v této části své práce stručné tabulky, ve kterých jsou zadané zjištěné údaje.

Statistiky Policejního prezidia Policie České republiky

rok	evidováno	objasněno	převedeno
2000	6	5	0
2001	1	1	0
2002	1	1	0
2003	3	1	1
2004 – 2005	0	0	0
2006	2	2	0
2007 - 2009	0	0	0
2010	1	1	0
2011	1	1	0
2012	1	1	0
2013	1	1	0
2014	0	0	0
2015	1	0	0
2016	1	1	0
2017 - 2021	0	0	0

Statistické ročenky kriminality – údaje státních zastupitelství

rok	stíháno	obžalováno
1994 – 2005	0	0
2006	2	2
2007	2	2
2008 – 2012	0	0
2013	1	1
2014 - 2019	0	0

Statistické ročenky kriminality – údaje soudů

rok	odsouzeno	zproštěno
1994 - 2004	0	0
2005	2	0
2006	2	0
2007	1	1
2008	nesrovnalosti	nesrovnalosti
2009	0	0
2010	1	0
2011	2	0
2012 - 2013	0	0
2014	1	0
2015 - 2019	0	0

Pokud porovnám výše uvedené statistiky, pak mohou vyvstat určité nesrovnalosti v počtech skutků evidovaných Policií České republiky a následně státními zastupitelstvími a soudy. V této oblasti nevidím důvod ke znepokojení, jelikož právní kvalifikace provedená v přípravném řízení policejním orgánem a vykázaná v jeho statistice může být odlišná od té, kterou v konečném důsledku v řízení před soudem po provedení důkazů vysloví soud v pravomocném rozhodnutí ve věci.

Domnívám se, že pro analýzu dat a vyvození nějaké závěru v oblasti statistiky trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou mám k dispozici příliš málo dat. Z lidského hlediska to však považuji za přínosné, jelikož z předestřených statistik je zřejmé, že k danému trestnému činu nedochází minimálně v posledních dvaadvaceti, potažmo osmadvaceti, letech nijak často. Otázkou zůstává, kolik obdobných trestných činů zůstane orgánům činným v trestním řízení skryto. V praxi si dokáží představit to, že případů vražd novorozenců je více než těch, které jsou skutečně evidovány. K tomu může napomáhat jistá latence daného trestného činu, kdy je velmi pravděpodobné, že pokud se bude chtít matka tělínka novorozence zbavit tak, aby nebylo nalezeno, pak to pro ní bude poměrně snadná

záležitost, a to zejména s ohledem na velikost tělíčka, ale také na křehkost jeho kostí a podobně. Dalším důvodem nízkého počtu případů pojednávaného trestného činu může být také fakt, že násilí spáchané na novorozenci je kvalifikováno jako zvlášť závažný zločin vraždy podle § 140 trestního zákoníku, i v případech, kdy se vraždy dítěte dopustí jeho matka.

9 Závěr, včetně návrhů de lege ferenda

V závěrečné kapitole své práce se pokusím zhodnotit současnou právní úpravu v případě spáchání trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou a uvedu, jaké doplnění by dle mého názoru bylo přínosné.

Poté, co jsem se dlouhodobě, soustavně a komplexně zabývala stávající právní úpravou trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 142 trestního řádu uvádím, že tuto považuji za ne úplně dostatečnou a aktuální.

K samotnému znění ustanovení § 142 trestního zákoníku uvádím, že podle mého názoru je v zákoníku jasně uveden objekt trestného činu, kterým je život novorozeného dítěte. O znacích novorozenosti, donošenosti, zralosti a dalším jsem již ve své práci hovořila a domnívám se, že v této oblasti nevyvstávají příliš velké pochybnosti. Musím ale uvést, že obtíže mohou nastat při posuzování, zda dítě bylo způsobilým předmětem útoku, tedy již posuzování objektivní stránky trestného činu. Zde nepanuje shoda, kdy lidskou bytost již můžeme považovat za člověka a kdy se jedná ještě o plod, a bylo by tedy vhodné se k této problematice vyjádřit již v komentáři k danému ustanovení, aby se předešlo rozdílným výkladům.

Domnívám se, že problém nenastane při posuzování objektivní stránky, kdy v případě popisovaného trestného činu se může matka svého jednání dopustit konáním i opomenutím, což považuji za správné a zcela relevantní. Problém spatřuji v již uvedeném posuzování způsobilosti předmětu útoku, ale také při posuzování doby spáchání činu. Časovým ohraničením doby „při porodu“ jsem se ve své práci zabývala, kdy se domnívám, že tento pojem nečiní větší potíže. Složitější však bude posoudit dobu „bezprostředně po porodu“. I tímto výkladem jsem se ve své práci zabývala a jsem přesvědčená o tom, že zmíněná doba je vázána ke stavu, kdy je žena ještě rozrušena proběhnutým porodem. Tuto dobu nelze přesně časově vymezit, u každé ženy je jinak dlouhá a je proto nutné jí posuzovat individuálně. Individuální posuzování v tomto případě považuji za naprosto zásadní, a to i z toho důvodu, že doba „bezprostředně po porodu“ je dle mého neodmyslitelně spjata se znakem subjektivní stránky trestného činu „rozrušení způsobené porodem“.

V případě vymezení subjektu zmiňovaného trestného činu je dle mého názoru zcela jasné, že se musí jednat výhradně o matku daného novorozence. Zde osobně nespátřuji žádnou možnou obtíž výkladu a právní úpravu v této oblasti považuji za dostačující.

Další složitosti nastávají v případě určení subjektivní stránky trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Co se týká zavinění, pak je jeho forma jasně definována již v samotném ustanovení § 142 trestního zákoníku. Nedomnívám se, že velké potíže by činilo zjišťování toho, zda matka v době spáchání svého činu byla nepřičetná nebo zmenšeně přičetná. Složitější pak ale bude prokázání toho, zda matka jednala „v rozrušení způsobeném porodem“. Touto problematikou jsem se ve své práci také poměrně detailně zabývala. Vyšetření stavu rozrušení provádí lékař s odborností porodník, který je jako jediný schopen určit, zda matka v době spáchání činu opravdu jednala ve stavu požadovaného vyššího stupně rozrušení, než je u porodu běžné, ale i to, zda jednala bezprostředně po porodu. Rozhodnout ve výše uvedeném ale musí v konečné fázi soud, což způsobuje v praxi v některých případech problémy při použití privilegované skutkové podstaty. Zde je nutné důsledně dbát na řádné dokazování problematiky posouzení duševního stavu matky i v souvislosti se stavem „rozrušení způsobené porodem“.

Od doby, kdy existuje trestný čin vraždy novorozeného dítěte matkou, se právní úprava příliš neměnila. Měněny byly zejména tresty za spáchaný čin, kdy v současné době trestní zákoník ukládá, že matka může být potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let. Vývojem právní úpravy jsem se zabývala v kapitole druhé své práce, dále jsem se věnovala i sankcím, které soud může obžalované uložit, a také komparaci české a švýcarské právní úpravy. Studium zdrojů vztahujících se k uvedené problematice mě přivedlo na myšlenku, že si vlastně vůbec nejsem jistá tím, že trest, který je možné za daný čin uložit je adekvátní. Osobně se domnívám, že pokud jsou ve věci předmětné privilegované skutkové podstaty naplněny všechny její znaky, pak je sama matka pravděpodobně dostatečně potrestána tím, že se připravila o možnost starat se o své dítě a toto vychovávat. Dále je dle mého potrestána i tím, že její okolí na ní bude s největší pravděpodobností už navždycky nahlížet jako na vražedkyni dítěte. Pro ní samotnou bude velmi složité, pokud vůbec možné, se vyrovnat s tím, co provedla. Napadá mě tedy otázka, zda by nebylo vhodné trest snížit na možnou délku trvání

od jednoho roku do šesti let. Je mi jasné, že pro soud musí být ponechán jakýsi manipulační prostor pro určení výše trestu v konkrétním případě s přihlédnutím na polehčující a přitěžující okolnosti, a proto navrhuji právě uvedené rozmezí. Ona privilegovaná skutková podstata má chránit život dítěte, ale také jeho matku. Proto se domnívám, že trest by mohl být i s ohledem na malou četnost případů nižší. Beru v úvahu i to, že pokud dojde k činu, kde je obětí dítě, pak je situace vždy velmi citlivá a společensky sledovaná. Proto se domnívám, že by bylo vhodné i veřejnosti přiblížit, jak složité je naplnění znaků skutkové podstaty tohoto trestného činu tak, aby většina lidí mohla pochopit, proč by byl daný trest zdánlivě nízký, když přišlo o život nevinné dítě, které se nemohlo bránit.

K již řečenému se pojí další má myšlenka. Domnívám se, že by bylo vhodné, aby součástí samotného ustanovení § 142 trestního zákoníku bylo vysloveně to, že pokud se matka dopustí uvedeného činu opakovaně, pak bude potrestána odnětím svobody na tři léta až osm let. Jsem si vědoma toho, že recidiva je považována za přitěžující okolnost. V tomto konkrétním případě se domnívám, že by bylo vhodné, aby ustanovení o recidivě bylo součástí § 142, například jako odstavec 2. Podle mého názoru je možné, že matka recidivistka je citlivější na okolnosti, které zapříčiňují stav „rozrušení způsobené porodem“ a vyšším trestem za recidivu by byla i ona sama do jisté míry uchráněna před tím, aby se opakovaně dopustila obdobného činu.

Také jsem se ve své práci zabývala tím, že užití této privilegované skutkové podstaty není vyloučeno ani tím, že matka plánovala své dítě usmrtit již v době těhotenství. Zde se ztotožňuji s názorem, že i přesto, že matka své těhotenství tajila, nenakupovala potřeby pro dítě, nechodila na potřebné lékařské prohlídky, nepřipravovala se na porod a podobně, není vyloučené, že by nakonec byla porodem opravdu tak silně rozrušená a v důsledku toho usmrtila své dítě, že by naplnila znaky skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Pak jsem ale přesvědčená o tom, že každá taková matka by měla být trestná pro přípravu zvláště závažného zločinu vraždy podle § 140 trestního zákoníku, ačkoliv dokazování v tomto případě by bylo při nejmenším velmi složité.

Část své práce jsem věnovala i příčinám a prevenci popisovaného trestného činu a jeho statistikám. Myslím si, že v dnešní době je dostupné velké množství preventivních opatření, díky kterým mohou matky předcházet páchání

trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou. Většina žen má přístup na internet nebo alespoň k telefonu, kdy existují linky, které mohou ženám v krizové situaci pomoci, stejně jako je mnoho informací dohledatelných na internetu. Pochopitelně využití jakékoliv prevence je čistě na rozhodnutí matky. Jsem si vědoma, že existují ženy, které prevenci využít nemohou nebo se u nich stav vyššího stupně rozrušení projeví skutečně až při porodu nebo bezprostředně po něm, aniž by mu předcházely jakékoliv varovné signály v těhotenství. I na základě statistických údajů mohu s potěšením konstatovat, že naštěstí případů pojednávaného trestného činu není mnoho. Závěrem uvádím, že považuji za správné, že česká právní úprava disponuje privilegovanou skutkovou podstatou trestného činu vraždy, tedy trestným činem vraždy novorozeného dítěte matkou.

10 Seznam použité literatury

Monografie

HIRT, Miroslav a František VOREL. *Soudní lékařství*. Praha: Grada Publishing, 2016. ISBN 978-80-247-5680-6.

HULINSKÝ, Petr a František NOVOTNÝ. *Trestní právo*, 1. vydání. Praha: Public s.r.o., 2018. ISBN 978-80-904031-6-1.

CHMELÍK, Jan. *Rukověť kriminalistiky*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. ISBN 80-86898-36-9.

JELÍNEK, Jiří. *Trestní zákoník a trestní řád: s poznámkami a judikaturou*. Praha: Leges, [2009]-. Glosátor. ISBN 978-80-7502-395-7.

KVAPILOVÁ, Helena a Michal DOGOŠI. *Soudní lékařství pro právníky a policisty*. 2., rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. ISBN 978-80-7380-059-8.

MALÝ, Karel. *Práva městská Království českého: edice s komentářem*. V Praze: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2117-3.

NOVOTNÝ, František a Miroslav RŮŽIČKA. *Trestní kodexy: trestní zákon, trestní řád a související předpisy (komentář)*. 2. přeprac. vyd. Praha: Eurounion, 2002. ISBN 80-7317-009-4.

NOVOTNÝ, František. *Trestní právo hmotné*. 4. aktualizované a doplněné vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-651-4.

NOVOTNÝ, František. *Trestní právo procesní*. 2. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2017. ISBN 978-80-7380-677-4.

NOVOTNÝ, Oto, Tomáš GŘIVNA, Pavel ŠÁMAL a Rudolf VOKOUN. *Trestní právo hmotné*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-509-0.

SOKOL, Miloš, Michal DOGOŠI a Marek DOGOŠI. *Soudní lékařství pro policisty*. Praha: Policejní akademie České republiky v Praze, 2016. ISBN 978-80-7251-432-8.

SOLNAŘ, Vladimír. *Systém československého trestního práva: tresty a ochranná opatření*. Praha: Academia, 1979.

SOLNAŘ, Vladimír. *Systém československého trestního práva: základy trestní odpovědnosti*. Praha: Academia, t. Ústř. inf. středisko pro jaderný program, Zbraslav nad Vltavou, 1972.

ŠÁMAL, Pavel, František PÚRY a Stanislav RIZMAN. *Trestní zákon: komentář*. 6., dopl. a přeprac. vyd. Praha: C.H. Beck, 2004. Komentované zákony (C.H. Beck). ISBN 80-7179-896-7.

ŠTEFAN, Jiří a Jiří HLADÍK. *Soudní lékařství a jeho moderní trendy*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3594-8.

Ústava ČR: Listina základních práv a svobod ; Parlament ČR, Ústavní soud, Ombudsman, ministerstva ; Antidiskriminační zákon, zákon o Sbírce zákonů : redakční uzávěrka .. Ostrava: Sagit, [2020]. ÚZ. ISBN 978-80-7488-420-7.

VLČEK, Eduard. *Dějiny trestního práva v českých zemích a v Československu*. Brno: Masarykova univerzita, 1993. Edice učebnic Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně. ISBN 80-210-0791-5.

Právní předpisy

Článek 6 sdělení č. 104/1991 Sb., *Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte*.

Vyhláška č. 11/1988 Sb., *Vyhláška ministerstva zdravotnictví České socialistické republiky o povinném hlášení ukončení těhotenství, úmrtí dítěte a úmrtí matky*.

Vyhláška č. 503/2020 Sb., *o výkonu znalecké činnosti*.

Zákon č. 40/2009 Sb., *trestní zákoník*.

Zákon č. 117/1852 Sb., *o zločinech, přečinech a přestupcích*.

Zákon č. 254/2019 Sb., *Zákon o znalcích, znaleckých kancelářích a znaleckých ústavech*.

Zákon č. 372/2011 Sb., *Zákon o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách)*.

Odborné články

CÍSAŘOVÁ, Dagmar. *Iura novit curia (několik poznámek k článku dr. Dolenského „Momentum partus“)*. Trestní právo. 1998.

Dolenský, Adolf. *Momentum partus*. Trestní právo. 1998.

Kriminalistické sborníky

BOROŠ, Anton. *Nezvyčajné otehotnenie, pôrod a smrť novonarodeného dieťaťa*. In: *Kriminalistický sborník: ročník XXXIII - 1989*. Praha: Naše vojsko, 1989.

FOŘT, Karel. *Od vraždy novorozeného dítěte matkou k ublížení na zdraví z nedbalosti*. In: *Kriminalistický sborník: ročník XXXIII - 1989*. Praha: Naše vojsko, 1989.

GONDŽÚR, Jozef. *Krkavčia matka*. In: *Kriminalistický sborník: ročník XXIII - 1979*. Praha: Naše vojsko, 1979.

GRUMLÍK, René, František UHLÍŘ a Radim UZEL. *Opilost rodičky - jedna z možných příčin smrti novorozeného dítěte*. In: *Kriminalistický sborník: ročník XXXIII - 1989*. Praha: Naše vojsko, 1989.

KLIMEŠ, Miroslav a Václav BERAN. *Otázka stavu "rozrušení způsobené porodem"*. In: *Kriminalistický sborník: ročník XXX - 1986*. Praha: Naše vojsko, 1986.

KLIMEŠ, Miroslav. *Vražda či vražda novorozeného dítěte matkou?*. In: *Kriminalistický sborník: ročník XXIV - 1980*. Praha: Naše vojsko, 1980.

MALÝ, Karel a Ivan BOUŠKA. *Vražda novorozeného dítěte matkou a problematika dokazování tohoto trestného činu*. In: *Kriminalistický sborník: ročník XXIX - 1985*. Praha: Naše vojsko, 1985.

MALÝ, Karel. *K problematice trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou*. In: *Kriminalistický sborník: ročník XXXIV - 1990*. Praha: Naše vojsko, 1990.

MIKUŠ, Karel a Pavel SMÍLEK. *Vražda novorozeného dítěte matkou jako případ pozitivního skutkového omylu v trestním právu*. In: *Kriminalistický sborník: ročník XXVII - 1983*. Praha: Naše vojsko, 1983.

MITLÖHNER, Miroslav. *Opakování trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou podle § 220 tr.zák.* In: *Kriminalistický sborník: ročník XXV - 1981*. Praha: Naše vojsko, 1981.

POLÁČEK, Jozef. *Potrat alebo vražda?*. In: *Kriminalistický sborník: ročník XXVII - 1983*. Praha: Naše vojsko, 1983.

ŠTENCEL, Miroslav. *Pokus vraždy novorozence matkou vyvolaný útlakem*. In: *Kriminalistický sborník: ročník XXXI - 1987*. Praha: Naše vojsko, 1987.

VÍŠEK, Karel. *Vražda novorozeného dítěte matkou rodičky*. In: *Kriminalistický sborník: ročník XXXIII - 1989*. Praha: Naše vojsko, 1989.

ZAHRÁDKA, Jaroslav. *Vraždy novorozeňat*. In: *Kriminalistický sborník: ročník XVIII - 1974*. Praha: Magnet, 1974.

Judikatura

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 25. 1. 1974, sp. zn. 7 To 45/73.

Rozsudok Najvyššieho súdu ČSFR ze dne 10. 7. 1991, sp. zn. 1 Tzf 6/91.

Rozsudek Krajského soudu v Ostravě 30. 4. 2003, sp. zn. 31 T 2/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2003, sp. zn. 7 Tdo 156/2003.

Usnesení Vrchního soudu v Olomouci ze dne 23. 7. 2003, sp. zn. 5 To 74/2003.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 29. 4. 2014, sp. zn. 11 Tdo 149/2012.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2017, sp. zn. 7 Tdo 427/2017.

Usnesení Nejvyššího soud ze dne 26. 9. 2018, sp. zn. 8 Tdo 1135/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 23. 1. 2019, sp. zn. 8 Tdo 1334/2018-II.

Internetové odkazy

Fedlex Die Publikationsplattform des Bundesrechts, *Schweizerisches Strafgesetzbuch*. [online]. [cit. 25. 2. 2022], Dostupné z: https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/54/757_781_799/de#book_2/tit_1/lvl_1/lvl_d4e363.

Kučera, J.: *Naplnění znaků skutkové podstaty trestného činu vraždy novorozeného dítěte matkou*. [online]. [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgnpxi4s7gvpngxzrgm4q&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Mitlöhner, M.: *Čas jako významná právní skutečnost* [online]. [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=nrptembqgbpweyk7gfpngxzugq&groupIndex=0&rowIndex=0>.

Oficiální server českého soudnictví. *Ročenky MSp*. [online]. [cit. 25. 2. 2022], Dostupné z: <http://portal.justice.cz/Justice2/MS/ms.aspx?k=3397&o=23&j=33&d=47145>.

Oficiální server českého soudnictví. *Statistika a výkaznictví Ministerstva spravedlnosti*. [online]. [cit. 25. 2. 2022], Dostupné z: <https://cslav.justice.cz/InfoData/statisticke-rocenky.html>.

Policie České republiky. *Statistické přehledy kriminality*. [online]. [cit. 25. 2. 2022], Dostupné z: <https://www.policie.cz/statistiky-kriminalita.aspx>.

Poslanecká Sněmovna Parlamentu České republiky. *Důvodová zpráva k zákonu č. 86/1950 Sb. trestní zákon* [online]. [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: http://psp.cz/eknih/1948ns/tisky/t0472_01.htm.

Pro fair play. *Historie interrupcí v ČR*. [online]. [cit. 25. 2. 2022]. Dostupné z: <https://www.profairplay.cz/historie-interrupci-v-cr/>.

Další internetové zdroje

<<https://www.profairplay.cz/>>

<<https://www.babybox.cz/>>

<<https://www.policie.cz/>>

<<https://www.vlada.cz/>>

<<https://www.beck-online.cz/>>

<<https://www.zakonyprolidi.cz/>>